

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2018. gada 12. septembrī Nr. 1-12/10

**Latvijas Republikas
Labklājības ministrijai**
lm@lm.gov.lv

**Valsts sociālās aprūpes centra „Zemgale”
direktoram I.Liešavniekam**
zemgale@vsaczemgale.gov.lv

**Valsts sociālās aprūpes centra „Zemgale” filiāles „Jelgava”
direktoram G.Žilinskim**
jelgava@vsaczemgale.gov.lv

Ziņojums par cilvēktiesību nodrošināšanu Valsts sociālās aprūpes centra „Zemgale” filiālē „Jelgava”

Viena no tiesībsarga funkcijām ir veicināt privātpersonas cilvēktiesību aizsardzību.¹ Par vienu no prioritātēm tiesībsargs 2018.gadā izvirzīja personu ar īpašām vajadzībām tiesību aizsardzību ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās.

Pamatojoties uz augstāk minēto, Tiesībsarga biroja darbinieki 2018.gada 7.jūnijā kopā ar Tiesībsarga biroja ekspertēm T.Vahļinu un D.Ritumu (ergoterapeite) no biedrības “Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi” bez iepriekšēja brīdinājuma apmeklēja Valsts sociālās aprūpes centra „Zemgale” filiāli “Jelgava” (turpmāk – filiāle „Jelgava”). Filiāli “Jelgava” Tiesībsarga biroja darbinieki jau iepriekš bija apmeklējuši 2012.gada 20.novembrī kopā ar Tiesībsarga biroja ekspertiem – sertificētu psihiatri L.Jorenu un Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komitejas bijušo ekspertu psihiatrijas jomā P.Haukssonu. Tādējādi, 2018.gada 7.jūnija monitoringa vizītes laikā īpaša uzmanība tika pievērsta Latvijas Republikas tiesībsarga 2013.gada 15.februāra *Ziņojumā par cilvēktiesību nodrošināšanu Valsts sociālās aprūpes centra “Zemgale” filiālē “Jelgava” Nr.1-12/3* norādītajām rekomendācijām un to īstenošanai praksē:

¹ Tiesībsarga likuma 11.panta 1.punkts. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=133535>

1. Vispārējiem sadzīves apstākļiem filiālē „Jelgava”.
2. Spīdzināšanas un citādas cietsirdīgas vai cieņu pazemojošas izturēšanās aizliegumam.
3. Klientu tiesību uz brīvību iespējamiem ierobežojumiem.
4. Filiāles “Jelgava” klientu tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību.
5. Filiālē „Jelgava” sniegto sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu kvalitātei.

Monitoringa vizītes laikā notika sarunas ar filiāles „Jelgava” Sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas nodaļas vadītāju A.Meļņičuku, kā arī citiem institūcijas darbiniekiem. Papildus, vizītes laikā ir intervēti atsevišķi institūcijas klienti, lai noskaidrotu viņu viedokli par filiāles „Jelgava” sniegto ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu kvalitāti.

Vizītes dienā filiāles “Jelgava” vadītājs G.Žilinskis nebija uz vietas, tādējādi viņa pilnvarojumā informāciju sniedza Sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas nodaļas vadītāja A.Meļņičuka.

Vizītes laikā netika vērtēti jautājumi par:

1. Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojuma piešķiršanas pamatojumu.
2. Filiālē “Jelgava” sniegtajiem veselības aprūpes pakalpojumiem.

1. Vispārējā informācija par filiāli “Jelgava”

[1.1] Valsts sociālās aprūpes centrs „Zemgale” ir Labklājības ministra pakļautībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kuras funkcijas, uzdevumus un tiesības nosaka Ministru kabineta 2009.gada 26.oktobra noteikumi Nr.1242 “Valsts sociālās aprūpes centra „Zemgale” nolikums”.

Valsts sociālās aprūpes centrs „Zemgale” īsteno valsts politiku ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas jomā attiecībā uz pilngadīgām personām ar smagiem garīga rakstura traucējumiem – pirmās un otrās grupas invalīdiem.

[1.2] Filiāles “Jelgava” darbību reglamentē Valsts sociālās aprūpes centra „Zemgale” izdotie darba kārtības noteikumi.

Filiāli „Jelgava” vada filiāles vadītājs, kurš ir pakļauts Valsts sociālās aprūpes centra „Zemgale” direktoram.

Atbilstoši filiāles reglamentam, filiāles “Jelgava” struktūru veido filiāles administrācija un filiāles patstāvīgās nodaļas:

- sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas nodaļa;
- saimniecības nodaļa.

[1.3] Filiāle „Jelgava” ir izvietota divās dzīvojamās ēkās, kuras ir savstarpēji savienotas. Institūcijā ir ierīkots lifts, tādējādi nodrošinot vides pieejamību personām ar funkcionālajiem traucējumiem un izpildot normatīvajos aktos noteiktās prasības.

Filiāle “Jelgava” teritorijā ir arī atsevišķi izvietotas saimniecības ēkas, tai skaitā veļas mazgātava. Institūcijas pagalmā ir ierīkota neliela siltumnīca, dažas puķu dobes un ir iekārtotas vairākas zonas, kurās var smēķēt.

Norādāms, ka institūcijas ēkai pieguļošā teritorija diemžēl nav labiekārtota klientu pastaigām svaigā gaisā, kā arī brīvā laika pavadīšanai un sporta nodarbībām. Tiesībsarga

biroja darbinieki institūcijas pagalmā novēroja soliņus, vecu nojumi, sarūsējušus un saplēstus futbola vārtus. Turklāt, uz koka dēļu postamenta ir izveidots neliels sporta laukums, kura tehniskais stāvoklis acīmredzami nav drošs klientiem un pat rada risku traumu gūšanai.

Sporta laukums filiālē "Jelgava" 2018.gada 7.jūnijā

2. Vispārējie sadzīves apstākļi

[2.1] Filiālē „Jelgava” plānotais vietu skaits pakalpojuma sniegšanai 214 klientu vietas. Monitoringa vizītes dienā filiālē „Jelgava” 2018.gada 7.jūnijā klientu skaits bija 210 klienti, no kuriem 18 klientiem ir noteikta ierobežota rīcībspēja.

Institūcijas klienti ir izvietoti nodaļās sekojošā veidā:

- 1.stāva 1.nodaļā atrodas klienti ar kustību traucējumiem (piemēram, guloši klienti vai klienti, kas pārvietojas ratiņkrēslos) un vienā istabā dzīvo vidēji 3 klienti. Minētā nodaļa tiek klasificēta kā “slēgtā nodaļa”, kurā ir izvietoti gan vīrieši gan arī sievietes. Istabas ir aprīkotas ar mēbelēm, atsevišķās istabās ir televizors vai radio, uz sienām ir dekorācijas;
- 2.stāva 2.nodaļā ir sadalīta divos blokos: blokā A) atrodas klienti, kuriem ir nepieciešama īpaša uzraudzība (nodaļa tiek klasificēta kā “slēgtā nodaļa”) un blokā B) izvietoti klienti ar augstāku funkcionālo spēju līmeni (gan vīrieši gan arī sievietes). Vienā istabā dzīvo vidēji 3 - 4 klienti;
- 3.stāvā atrodas vīriešu nodaļa (kur vienā istabā dzīvo vidēji 3 klienti) un Pusceļa māja.

Monitoringa vizītes laikā tika secināts, ka filiālē “Jelgava” visu klientu istabu iekārtojums ir līdzīgs - pārsvarā tajās ir gultas, naktsskapīši, drēbju skapis, vairumā istabu ir galds, krēslī. Klientu istabu iekārtojums pārsvarā ir bezpersonisks un tikai dažu klientu istabās bija manāmas privātās lietas radio vai TV, grāmatas u.c.

Katrā institūcijas nodaļā ir iekārtota atpūtas telpa. Atpūtas telpas tiek izmantotas ikdienas aktivitātēm. Savukārt, 1. un 2. nodaļā atpūtas telpas tiek izmantotas arī klientu ēdienreižu nodrošināšanai. Norādāms, ka minētās atpūtas telpas ir nepietiekama izmēra, lai nodrošinātu aktivitātes pat pusei no nodaļās dzīvojošiem klientiem.

Filiāles “Jelgava” nodaļās koplietošanas tualetes un sanitārās telpas kaut gan izskatījās tīras, tomēr vizuāli ir novecojušas. Vienlaikus tika secināts, ka institūcijas klientiem nav nodrošināts personīgais nakts apgaismojums.

Labierīcības filiālē “Jelgava” 2018.gada 7.jūnijā

[2.2] Normatīvais regulējums paredz precīzu informācijas saturu un apmēru, kuru sociālo pakalpojumu sniedzējam ir jānodrošina publiski pieejamu ikvienam². Filiāles “Jelgava” administrācija ir nodrošinājusi, ka pie informācijas stendiem ir atrodama klientiem aktuālā informācija: iekšējie kārtības noteikumi, dienas režīms, kultūras pasākumu un nodarbību grafiki, speciālistu pieņemšanas laiki utt.

Vizītes laikā Tiesībsarga biroja darbinieki secināja, ka institūcijā klientiem pieejamā vietā ir ierīkota klientu ieteikumu un ziņojumu kastīte, tādējādi nodrošinot institūcijas klientu tiesības izteikt ierosinājumus un/vai savas pretenzijas attiecībā uz filiālē “Jelgava” sniegto pakalpojumu kvalitāti. Tomēr norādāms, ka uzraksts uz minētās kastītes vēsta, ka *“Ziņojumus izņem katru otrdienu līdz plkst.12.00”*.

Vēršam Jūsu uzmanību, ka ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas administrācijas pienākums ir savlaicīgi iepazīties ar klientu vai viņu likumisko pārstāvju iesniegtajām sūdzībām un ierosinājumiem attiecībā uz institūcijas darba uzlabošanu. Turklāt, pastāv varbūtība, ka kāds no klientiem šādā veidā anonīmi ziņos par iespējams novērotajiem pārkāpumiem institūcijā, kas attiecīgi, prasa administrāciju rīkoties nekavējoši.

² Ministru kabineta 2017.gada 13.jūnija noteikumu Nr.338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” 3.punkts noteic, ka sociālo pakalpojumu sniedzējs nodrošina šādu publiski pieejamu informāciju, tai skaitā tīmekļvietnē: 1) sociālo pakalpojumu sniedzēja mērķi, uzdevumi, organizatoriskā struktūra un darba organizācija; 2) sniedzamie sociālie pakalpojumi un to saņemšanas kārtība; 3) katra sociālā pakalpojuma cena un samaksas kārtība, ja par sociālo pakalpojumu daļēji vai pilnībā maksā klients; 4) administratīvā personāla un speciālistu pieņemšanas laiki, kā arī kontaktinformācija saziņai. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/291788-prasibas-socialo-pakalpojumu-sniedzjiem>

Pamatojoties uz iepriekš minēto, tiesībsargs aicina filiāles “Jelgava” administrāciju nodrošināt minētās klientu ieteikumu un ziņojumu kastītes regulāru pārbaudi (vismaz vienu reizi divās dienās), tādējādi savlaicīgi reaģējot uz klientu izteiktajiem ierosinājumiem vai sūdzībām, t.sk., arī savlaicīgi novēršot iespējamās konfliktsituācijas un klientu tiesību pārkāpumus. (Skatīt arī ziņojuma [8] sadaļu.)

Minimālā dzīvojamās telpas platība institūcijā

[2.3] Attiecībā uz sadzīves apstākļiem ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās, normatīvais regulējums paredz noteiktas prasības – minimālai dzīvojamās telpas platībai ir jābūt 6 m² uz vienu personu (dzīvojamā istaba-guļamtelpa) un 4 m² uz vienu personu (guļamtelpa)³.

Monitoringa vizītes laikā no filiāles “Jelgava” administrācijas tika saņemta informācija, ka institūcijā dzīvojošiem klientiem tiek nodrošināta minimālā normatīvajos aktos noteiktā dzīvojamā platība.

Izvērtējot filiāles “Jelgava” administrācijas sniegtos institūcijas telpu plānus tika secināts, ka kopumā klientiem tiek nodrošināta minimālā normatīvajos aktos noteiktā dzīvojamā platība. Tikai trijās istabās dzīvojamā platība ir nedaudz mazāka: 1) 2.stāva nodaļā vienas četrvietīgās istabas platība ir 5,9 m² uz vienu personu (dzīvojamā istaba-guļamtelpa); 2) 2.stāva nodaļā vienas trīsvietīgās istabas platība ir 5,7 m² uz vienu personu (dzīvojamā istaba-guļamtelpa); 3) 3.stāva nodaļā vienas trīsvietīgās istabas platība ir 5,9 m² uz vienu personu (dzīvojamā istaba-guļamtelpa). Tomēr, neskatoties uz to, ka klientiem tiek nodrošināta normatīvajos aktos noteiktā minimālā dzīvojamā platība, un ņemot vērā to, ka vidēji filiāles “Jelgava” klientu istabās ir izvietoti 3 līdz 4 klienti, rodas pārapdzīvotības sajūta. Turklāt, ņemot vērā, ka lielāko dienas daļu klienti pavada savās istabās secināms, ka klientiem netiek nodrošināta privātas dzīves neaizskaramība.

Klientu istabas filiālē “Jelgava” 2018.gada 7.jūnijā

Vēršam Jūsu uzmanību, ka Latvijas Republikas tiesībsarga 2013.gada 15.februāra Ziņojumā par cilvēktiesību nodrošināšanu Valsts sociālās aprūpes centra “Zemgale” filiālē “Jelgava” Nr.1-12/3, kā viena no rekomendācijām filiāles “Jelgava” vadītājam G.Žilinskim, tika norādīta nepieciešamība nodrošināt normatīvajos aktos noteikto higiēnas prasību ievērošanu attiecībā uz dzīvojamo platību uz vienu klientu, kā arī rast

³ Ministru kabineta 2000.gada 12.decembra noteikumu Nr.431 “Higiēnas prasības sociālās aprūpes institūcijām” 1.pielikums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=13628>

iespēju nodrošināt klientiem lielāku dzīvojamo platību, līdz 2013.gada 1.aprīlim informējot tiesībsargu par plānotajiem pasākumiem situācijas uzlabošanai.

Savukārt, 2013.gada 5.aprīļa Labklājības ministrijas sniegtajā atbildes vēstulē Nr. 36-1-03/806 *“Par valsts sociālās aprūpes centriem pilngadīgām personām ar garīga rakstura traucējumiem” un “Par cilvēktiesību un labas pārvaldības principu ievērošanas nodrošināšanu” rekomendāciju ieviešanai plānotajām darbībām”* Latvijas Republikas tiesībsargam tika norādīts, ka “[..] Arī 2013.gadā plānots turpināt veikt pasākumus VSAC ēku sakārtošanai un vides pieejamības nodrošināšanai, uzlabojot klientu dzīves apstākļus.”

Nemot vērā minēto uzskatāms, ka Labklājības ministrija tuvāko gadu laikā bija paredzējusi institūcijās ne tikai klientu skaita samazināšanu istabās, bet arī klientu tiesību uz privātumu nodrošināšanu.

Norādāms, ka ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām ir jāievēro, ne tikai Ministru kabineta 2000.gada 12.decembra noteikumu Nr.431 *“Higiēnas prasības sociālās aprūpes institūcijām”* 1.pielikumā noteiktās prasības, bet arī jānodrošina Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komitejas rekomendācijas dalībvalstīm⁴, ka vispārējiem sadzīves apstākļiem institūcijā ir jābūt ne tikai higiēnas prasībām atbilstošiem, bet arī tādiem, kas nepieļauj pārapdzīvotību klientu istabās, tādējādi nodrošinot ne tikai racionālu klientu izvietojumu, bet arī nodrošinot maksimālu komforta līmeni.

Tiesībsarga ieskatā, klientu izvietošana trīsvietīgajās un četrvietīgajās istabiņās nespēj nodrošināt personām nepieciešamo komforta līmeni, kā arī vairākiem klientiem lielāko dienas daļu atrašanās vienā telpā varētu provocēt iespējamo konfliktsituāciju rašanos.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, tiesībsargs aicina filiāles “Jelgava” administrāciju rast iespēju nodrošināt klientiem istabās maksimālu komforta līmeni.

[2.4] Normatīvais regulējums paredz, ka pieaugušo ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā ir jābūt nodrošinātai vienai koplietošanas sanitārai telpai uz 20 klientiem⁵.

Monitoringa vizītes laikā tika konstatēts, ka filiāles “Jelgava” nodaļās ir nepietiekams dušu skaits uz esošo klientu kopskaitu: piemēram, 1.nodaļā ir izmitināti 46 klienti, kuriem paredzēta tikai viena sanitārā dušas telpa (kurā ir viena duša un viena vanna).

Pamatojoties uz iepriekš minēto secināms, ka filiālē “Jelgava” nav ievērotas obligātās prasības, attiecībā uz koplietošanas sanitāro telpu skaitu institūcijā un tiesībsargs aicina filiāles “Jelgava” administrāciju nodrošināt minētās problēmsituācijas risinājumu ilgtermiņā.

⁴ Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komitejas darbības principus reglamentē Eiropas Konvencija par spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanu, kura Latvijā ir spēkā kopš 1998.gada 1.jūnija. Konvencijas ratificēšana uzlika Latvijai starptautiska mēroga saistības ievērot Konvencijā izvirzītās prasības un ziņot par veiktajiem pasākumiem pārkāpumu novēršanā slēgta tipa iestādēs (ieslodzījuma vietās, policijas īslaicīgās aizturēšanas izolatoros, psihoneiroloģiskās slimnīcās, ārvalstnieku uzturēšanās centros u.c.). Papildus minētajām iestādēm, Komiteja apmeklēja arī tādas, kuras saskaņā ar nacionālo likumdošanu netiek uzskatītas par slēgta tipa iestādēm, bet kurās personām tiek ierobežota brīvība, (piemēram, ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas).

⁵ Ministru kabineta 2000.gada 12.decembra noteikumu Nr.431 *“Higiēnas prasības sociālās aprūpes institūcijām”* 1.pielikums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=13628>

Higiēnas un mazgāšanās līdzekļi

[2.5] Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas klientam ir jānodrošina mīksto inventāru (piemēram, gultas piederumus, veļu, dvieļus), kā arī higiēnas un mazgāšanas līdzekļus⁶.

Monitoringa vizītes dienā Tiesībsarga biroja darbinieki konstatēja, ka filiāles “Jelgava” klientiem visās labierīcībās nebija pieejams tualetes papīrs.

Labierīcība filiālē “Jelgava” 2018.gada 7.jūnijā

Filiāles “Jelgava” administrācija paskaidroja, ka tualetes papīrs tiek izdalīts klientiem individuāli – 1 tualetes papīra rullītis katram klientam uz 10 dienām. Turklāt, šāda kārtība institūcijā pastāvot vairākus gadus.

Tiesībsarga ieskatā, atsevišķu klientu uzvedība, nevajadzīgi patērējot higiēnas piederumus, nekādā gadījumā nevar tikt uzskatīta par attaisnojamu, lai liegtu iespēju pārējiem klientiem izmantot Ministru kabineta 2017.gada 13.jūnija noteikumu Nr.338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” 56.2.apakšpunktā paredzētās higiēnas preces. Ņemot vērā to, ka labierīcības izmanto arī klienti ar funkcionāliem traucējumiem, kam objektīvu iemeslu dēļ tualetes papīra nepieejamība rada īpašas neērtības, minēto situāciju nepieciešams risināt un rast iespēju nodrošināt labierīcībās tualetes papīra pastāvīgu pieejamību. Vienlaikus, tualetes papīra nepieejamība institūcijā neveicina cilvēku ar garīga rakstura traucējumiem izpratni par personīgās higiēnas jautājumiem.

Turklāt, monitoringa vizītes laikā tika novērots, ka klientiem, dodoties uz labierīcībām, nemaz nav līdzī tualetes papīra rullis. Minētais liecina ne tikai par to, ka tualetes papīrs netiek izmantots personīgās higiēnas nodrošinājumam, bet arī par faktu, ka filiāles “Jelgava” darbinieki nemudina klientus rūpēties par visparpieņemto higiēnu un tīrību.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, tiesībsargs aicina filiāles “Jelgava” administrāciju nodrošināt klientiem tualetes papīra pieejamību visās labierīcībās, tādējādi ievērojot normatīvajos aktos noteikto prasību izpildi.

[2.5.1] Monitoringa vizītes dienā Tiesībsarga biroja darbinieki secināja, ka institūcijas klientiem nepieciešamie individuālās lietošanas higiēnas līdzekļi - zobu birstes, ķemmes, ziepes un dvieļi, glabājas klientu istabās, naktsskapīšos.

⁶ Ministru kabineta 2017.gada 13.jūnija noteikumu Nr.338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” 56.2.apakšpunkts. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/291788-prasibas-socialo-pakalpojumu-sniedzjiem>

Sarunā ar filiāles “Jelgava” noliktavas pārzini tika konstatēts, ka klientiem ir izdalītas arī individuālai lietošanai mazgāšanās švammes, kuras arī glabājas klientu istabās – naktsskapīšos. Tādējādi, institūcijas administrācija ir pieļāvusi, ka ikviens klients pēc mazgāšanās dušā savu slapjo švammī aiznesīs uz savu istabu un ieliks naktsskapītī. Vienlaikus institūcijas nodaļā pie duškabīnēm bija manāmas atsevišķas švammes, kuras nebija marķētas un izskatījās pilnīgi identiskas (vizuāli tās nebija iespējams atšķirt).

Nemot vērā minēto, tiesībsargs aicina filiāles “Jelgava” administrāciju rūpīgi sekot līdzi jautājumam par klientu individuālu higiēnas mazgāšanas līdzekļu nodrošināšanu un to atbilstošu izmantošanu. Vienlaikus, institūcijas atbildīgajiem darbiniekiem nekavējoši būtu jāorganizē klientiem papildus nodarbības vai arī atkārtoti jāatgādina par personīgās higiēnas līdzekļu izmantošanas aspektiem.

[2.5.2] Norādāms, ka 1.nodaļas labierīcību telpā, klientiem pieejamā vietā atradās toveris ar uzrakstu uz vāka “šīberu mērcēšanai”, kuram bija pievienota slēdzene. Tomēr toveris bija vaļējs un tā saturs (dezinfekcijas šķidrums mirkstoši šīberi) bija brīvi pieejami klientiem ar smagiem garīga rakstura traucējumiem.

Vēršam Jūsu uzmanību, ka līdzīga rakstura situācijas ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā tiešā veidā apdraud klientu drošību, veselību un pat dzīvību. Tādējādi tiesībsargs aicina turpmāk nepieļaut līdzīgu situāciju rašanos, kad dezinfekcijas un sadzīves ķīmiskie līdzekļi būtu brīvi pieejami institūcijas klientiem.

Ēdināšana

[2.6] Attiecībā uz pilngadīgu personu ēdināšanu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā normatīvais regulējums paredz pienākumu nodrošināt kvalitatīvu klienta vecumam, veselības stāvoklim un uztura normām atbilstošu ēdināšanu vismaz četras reizes dienā⁷.

Monitoringa vizītes laikā Tiesībsarga biroja darbinieki guva apstiprinājumu, ka filiāles “Jelgava” klientiem tiek nodrošināta četreizēja ēdināšana: brokastis, pusdienas, launags un vakariņas, paredzot to gan ēdamzāles telpās, gan arī nodaļās.

Ēkas 1.stāvā ir iekārtota ēdnīca, kurā ēdienreizes iespējams nodrošināt vienlaicīgi aptuveni 68 klientiem (kuri pārvietojas patstāvīgi), paredzot ēdināšanu trijās maiņās. Savukārt klientiem, kas ir guloši un nespēj pārvietoties patstāvīgi, ēdiens tiek piegādāts tieši uz nodaļām (uz istabiņām vai arī atpūtas telpu), kur atsevišķiem klientiem ēdienreīžu laikā aprūpētāji sniedz nepieciešamo atbalstu.

Tiesībsarga biroja darbiniekiem tika uzrādīta klientiem piedāvātā dienas ēdienkarte 2018.gada 7.jūnijam. Ēdienkarte konkrētajai dienai tiek izvietota ēdamzālē, kā arī institūcijas nodaļās pie informācijas stenda.

Sarunā ar filiāles “Jelgava” darbiniekiem tika noskaidrots, ka klientu dienas režīmā nav norādīts konkrēts laiks ceturtajai ēdienreizei (launagam), to nodrošinot vakarā pirms gulētiešanas (ap plkst. 20.00).

[2.6.1] Filiālē “Jelgava” ēdiens tiek gatavots institūcijas ēdnīcā uz vietas. Ēdienreizēs galdus uzklāj un novāc ēdnīcas darbinieki, kā arī ēdienu porcijās daļa ēdnīcas darbinieki. Rezultātā secināms, ka institūcijā netiek veicinātas klientu pašaprūpes un pašapkalpošanās prasmes (gan klientiem, kuri ēd ēdnīcā, gan arī klientiem, kuri tiek ēdināti savās istabās vai atpūtas telpās).

⁷ Ministru kabineta 2017.gada 13.jūnija noteikumu Nr.338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” 56.3.apakšpunkts. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/291788-prasibas-socialo-pakalpojumu-sniedzjiem>

Tiesībsarga biroja darbinieki secināja, ka lielākā daļa klientu ēdamzālē lieto tikai karotes, tai skaitā arī ēdot otro ēdienu. Institūcijas ēdamzālē gan ir pieejamas arī dakšiņas un naži, tomēr institūcijas darbinieki nemotivē klientus ēdienreizēs izmantot dakšiņas un nažus. Savukārt klientiem, kuri tiek ēdināti savās nodaļās, ir pieejamas tikai karotes. Pusdienu laikā tika novērots, ka viens no klientiem ēdienreizes laikā ēda vispār neizmantojot karoti, ņemot ēdienu no šķīvja tieši ar muti.

Vēršam Jūsu uzmanību, ka institūcijas darbinieki, novērojot šādu situāciju, nav pievērsuši tam attiecīgu uzmanību, kā arī nav snieguši klientam nepieciešamo atbalstu un skaidrojumu par vispārpieņemtajām galda kultūras prasmēm un uzvedību.

[2.6.2] Monitoringa vizītes laikā tika secināts, ka filiālē "Jelgava" klientiem nav nodrošināti pielāgoti galda piederumi - pretslīdes paliktņi traukiem ēdienreīžu laikā, salvetes mutēs un roku noslaucīšanai.

Papildus tika konstatēts, ka ēdienrežu laikā ēdiens tiek servēts dažādos traukos: zupa - metāla zupas bļodā, pamatēdiens - stikla traukā un dzēriens - plastmasas krūzē.

Pusdienas filiālē "Jelgava" 2018.gada 7.jūnijā

[2.6.3] Vizītes laikā tika secināts, ka institūcijā netiek nodrošināta klientu pozicionēšana un/vai pozu koriģēšana ēdināšanas procesa laikā. Tika novērots, ka klienti sēž nepiemērotās, neergonomiskās pozās gan ēdināšanas laikā, gan arī brīvajā laikā un institūcijas darbinieki nemudina klientus apsēsties ergonomiski pareizi un ērti. Piemēram, 1.nodaļā institūcijas darbinieki nepievērsa uzmanību, ka klienti ēdināšanas laikā sēž pie galda attālināti vai sāniski. Savukārt, nepareizas pozīcija ievērojami apgrūtina ēdināšanas procesu, īpaši personām ar kognitīviem ierobežojumiem vai kustību ierobežojumiem.

Papildus tika novērots, ka viens no klientiem ar smagiem kustību traucējumiem ēdināšanas laikā sēdēja uz grīdas neergonomiskā pozīcijā, kura vēl vairāk pastiprināja muguras un kāju deformāciju. Norādāms, ka neskatoties uz to, ka institūcijā klientam tika pielāgots galdiņš, kas ļautu ēst patstāvīgi, tomēr minētais galdiņš šim klientam ir par zemu (apmēram 50 cm augstums). Turklāt, ēšana sēžot uz grīdas, pat ar šādu pielāgotu galdiņu, uzskatāma par klienta veselību un funkcionālo stāvokli pasliktinošu un pat pazemojošu.

Savukārt, cits 1.nodaļas klients ēšanas laikā sēdēja gultā, pie kuras tika piebīdīts rakstāmgalds, kas bija pārāk augsts un kas apgrūtināja ēšanu, jo klients nevarēja redzēt traukā savu ēdienu.

Vēršam Jūsu uzmanību, ka klientiem ar garīga rakstura traucējumiem ir jā mācās izpratne par vizuāli estētisku un gaumīgu, kā arī funkcionālu galda klāšanu, kā arī vispārpieņemtu ēdināšanas procesu. Savukārt, servējot ēdienu neatbilstošos traukos, nemācot klientiem pašapkalpošanās kultūru pie galda, kā arī neapmācot ēdināšanas laikā izmantot atbilstošus galda piederumus (piemēram, nelietojot dakšas, nažus, salvetes), tiek degradēta klientu ar garīga rakstura traucējumiem izpratne par vispārpieņemtu ēdināšanas procesu. Kā arī netiek veicināta klientu spēja ēdienreīžu laikā pilnvērtīgi un patstāvīgi lietot visus nepieciešamos galda piederumus, kas rezultātā noved pie jau esošo prasmju zaudēšanas.

[2.6.4] Tiesībsarga biroja darbiniekiem tika norādīts, ka Pusceļa mājas klienti paši gatavo sev ēdienus no pārtikas produktiem, kuri tajā dienā ir paredzēti kopējā institūcijas ēdienkartē. Tādējādi secināms, ka Pusceļa mājas klientiem netiek nodrošināta iespēja sastādīt ēdienkarti pēc savas izvēles un viņi ir spiesti gatavot tikai tos ēdienus, kuri ir noteikti institūcijas kopējā ēdienkartē.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, tiesībsargs aicina filiāles “Jelgava” administrāciju rast iespēju nodrošināt institūcijas klientiem ēdienreizēm piemērotus traukus (piemēram, nomainot plastmasas un dzelzs izstrādājuma traukus), atbilstošus galda piederumus un arī institūcijas darbinieku atbalstu, lai ne tikai ievērotu normatīvajos aktos noteiktās prasības, bet arī veicinātu galda kultūras prasmju apgūšanu regulāro ēdienreīžu laikā, tādējādi nepieļaujot klientu esošo pašaprūpes spēju zaudēšanu.

Nodrošināšana ar dzeramo ūdeni

[2.7] Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas administrācijai ir jānodrošina klienti ar dzeramo ūdeni⁸.

Saskaņā ar Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komitejas rekomendācijām dalībvalstīm attiecībā uz vispārējiem sadzīves apstākļiem, ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju administrācijai ir jāiekārto higiēniskas ūdens paņemšanas vietas, lai nepieļautu klientu iespējamo dehidratāciju.

Vizītes dienā Tiesībsarga biroja darbinieki ir novērojuši, ka atsevišķās institūcijas klientu istabiņās uz naktsskapīšiem bija izvietotas mazas pudeles vai arī krūzes ar dzeramo ūdeni. Turklāt institūcijas koplietošanas telpās – katras nodaļas gaitenī ir izvietotas pudeles ar dzeramo ūdeni.

Filiāles "Jelgava" 1.stāva 1.nodaļas gaitenis 2018.gada 7.jūnijā

Tomēr, monitoringa vizītes laikā netika konstatēts, ka klientus ar smagiem garīga rakstura traucējumiem, kuriem varētu būt ierobežota izpratne par ūdens lietošanas nepieciešamību, institūcijas darbinieki būtu mudinājuši dienas laikā uzņemt nepieciešamo ūdens daudzumu. Līdz ar to klientiem, kuri ikdienā lieto vairākus medikamentus, netiek nodrošināta pietiekama šķidrums uzņemšana, kas ne tikai negatīvi ietekmē viņu veselības stāvokli, bet arī veicina organisma kopējo dehidratāciju.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, tiesībsargs aicina filiāles "Jelgava" administrāciju nodrošināt, lai klientu aprūpes procesos iesaistītie darbinieki nodrošinātu, lai visi klienti dienas laikā uzņemtu nepieciešamo dzeramā ūdens daudzumu, tādējādi gan mazinot medikamentozās terapijas iespējamās sekas, gan arī nepieļaujot iespējamās klientu dehidratācijas procesus.

Gaisa kvalitāte institūcijā

[2.8] Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas telpām ir jānodrošina dabīgā vai mehāniskā ventilācija⁹.

⁸ Ministru kabineta 2000.gada 12.decembra noteikumu Nr.431 "Higiēnas prasības sociālās aprūpes institūcijām" 9.punkts. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=13628>

⁹ Ministru kabineta 2000.gada 12.decembra noteikumu Nr.431 "Higiēnas prasības sociālās aprūpes institūcijām" 12.punkts. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=13628>

Norādāms, ka salīdzinot ar citām ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām, filiālē “Jelgava” administrācija nav spējusi nodrošināt atbilstošu gaisa kvalitāti institūcijas telpās, kas atbilstu normatīvajā regulējumā noteiktajiem principiem.

Vizītes laikā tika secināts, ka institūcijā kopumā ir izteikti sasmacis gaiss (īpaši 2.stāva nodaļā), kas liecina par nepietiekamu klientu aprūpi un higiēnu. Nav arī ticis novērots, ka pusdienu laikā, kad lielākā daļa klientu devās uz ēdamzāli, filiāles “Jelgava” atbildīgie darbinieki būtu nodrošinājuši atbilstošu klientu istabu un koplietošanas telpu vēdināšanu.

Nemot vērā iepriekš minēto, tiesībsargs aicina filiāles “Jelgava” administrāciju rast atbilstošu risinājuma veidu, nodrošinot klientu istabu un koplietošanas telpu regulāru vēdināšanu, vai arī ventilācijas vai gaisa kondicionēšanas iekārtu uzstādīšanu. Norādāms, ka Tiesībsarga biroja darbinieki, apmeklējot citas ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas, ir konstatējuši, ka atsevišķās no tām visos institūcijās gaitenēs ir izvietoti gaisa atsvaidzinātāji, un paralēli tiek veikta regulāra telpu vēdināšana, tādējādi nodrošinot atbilstošu gaisa kvalitāti visās institūcijas telpās.

Darbinieku skaits un to kvalifikācija institūcijā

[2.9] Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas administrācijas pienākums ir nodarbināt personas ar atbilstošu izglītību. Nepieciešamo darbinieku skaitu nosaka katras institūcijas vadītājs vai arī augstāka institūcija, pamatojoties uz sociālo pakalpojumu sniedzēja institūcijas vadītāja iesniegtajiem priekšlikumiem. Vienlaikus, uz institūcijas vadītāju gulstas pienākums nodrošināt vienmērīgu un racionālu darba uzdevumu sadali starp darbiniekiem, kā arī regulāru kvalifikācijas celšanu katru gadu tiem darbiniekiem, kuri ikdienā strādā ar klientiem¹⁰.

Normatīvais regulējus paredz, ka ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās ar klientiem strādā sociālie darbinieki, sociālie aprūpētāji, praktizētīgu māsu reģistrā reģistrētas medicīnas māsas un aprūpētāji. Turklāt katras institūcijas vadītājs ir tiesīgs sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu nodrošināšanai piesaistīt arī citus speciālistus, to realizējot atbilstoši klientu vajadzībām un ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas rīcībā esošajiem finansiālajiem līdzekļiem.

Izvērtējot filiāles “Jelgava” administrācijas iesniegto VSAC “Zemgale” direktora I.Leišavnieka 2017.gada 31.jūlijā apstiprināto struktūru Tiesībsarga biroja darbinieki secināja, ka institūcijā ir nodarbināti 122 darbinieki, no kuriem 2 ir administrācijas personāls un 42 darbinieki ir nodarbināti saimniecības nodaļā (saimniecības nodaļā – 5, ēdināšanas sektorā – 13, tehniskā nodrošinājuma sektorā – 10.25 un apkalpojošā sektorā – 13.75 darbinieki).

Savukārt, tiešajā saskarsmē ar klientiem institūcijā strādā 74 Sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas nodaļas darbinieki:

- Sociālās aprūpes sektorā strādā 53.5 darbinieki: vadītājs (1 štata vieta), sociālais aprūpētājs (7 štata vieta), aprūpētājs (43.50 štata vietas), frizieris (2 štata vietas).
- Veselības aprūpes sektorā strādā 10.75 darbinieki: vadītājs-vecākā medicīnas māsa (1 štata vieta), psihiatrs (0.75 štata vieta), zobārsts (1 štata vieta), garīgās veselības aprūpes māsa (0.75 štata vieta), dezinfektors (0.5 štata vieta).

¹⁰ Ministru kabineta 2017.gada 13.jūnija noteikumu Nr.338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” 2.2.apakšpunkts un 2.3.apakšpunkts. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/291788-prasibas-socialo-pakalpojumu-sniedzjiem>

- Sociālās rehabilitācijas sektorā strādā 8.75 darbinieki: vadītājs-sociālais darbinieks (1 štata vieta), psihologs (0.75 štata vieta), interešu pulciņa audzinātājs (5 štata vietas), sociālais darbinieks (2 štata vietas).

Atbilstoši Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komitejas rekomendācijām dalībvalstīm, ilgstoša sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās ir jābūt nodrošinātam tādām darbinieku skaitam un viņu kompetenču sadalījumam, kas ļauj pilnībā nodrošināt ikvienam klientam nepieciešamo sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu klāstu.¹¹

Ņemot vērā institūcijas klientu skaitu (monitoringa vizītes laikā 2018. gada 7. jūnijā – 210 personas), kā arī to, ka lielākā daļa no tiem ir klienti, kuriem objektīvi ir nepieciešama pastāvīga uzraudzība un atbalsts no personāla puses (guloši klienti, klienti ar kustību traucējumiem vai ar demenci), Tiesībsarga biroja darbinieki monitoringa vizītes laikā pirmšķietami nav guvuši pārliecību, ka filiāles “Jelgava” strādājošo darbinieku skaits un to iesaistīšana pakalpojuma sniegšanā ir organizēta tādā veidā, lai visiem institūcijas klientiem varētu nodrošināt pilnvērtīgu sociālo aprūpi, tai skaitā jēgpilnas nodarbības un klientu ikdienas pastaigas svaigā gaisā. Turklāt, ņemot vērā, ka institūcijā pašreiz ir tikai viena sociālā darbinieka štata vieta un nav nodarbināts neviens sociālais rehabilitētājs (uz 210 klientiem) secināms, ka filiāles “Jelgava” administrācija objektīvi nespēj nodrošināt normatīvajos aktos paredzētos sociālās rehabilitācijas pakalpojumus pilnā apmērā.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, tiesībsargs aicina filiāles “Jelgava” administrāciju rast iespēju izvērtēt un nodrošināt institūcijā esošo darbinieku skaitu un viņu kompetenču sadalījumu tādā veidā, kas būtu atbilstošs esošo klientu skaitam un viņu objektīvajām vajadzībām nepieciešamo sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu nodrošināšanai ilgtermiņā.

3. Spīdzināšanas un citādas cietsirdīgas vai cieņu pazemojošas izturēšanās aizliegums

[3.1] Spēkā esošais normatīvais regulējums paredz, ka, ja ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas klients ar savu rīcību apdraud savu vai citu personu veselību vai dzīvību, viņu drīkst izolēt uz laiku, ne ilgāku par 24 stundām¹².

[3.1.1] Monitoringa vizītes dienā 2018. gada 7. jūnijā, ierodoties filiālē “Jelgava”, sākotnēji sarunas notika ar institūcijas administrāciju, kuru tajā brīdī pārstāvēja Sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas nodaļas vadītāja A.Meļņičuka kopā ar vairākiem institūcijas atbildīgajiem darbiniekiem.

Sarunas laikā Tiesībsarga biroja darbinieki uzdeva jautājumu, vai filiālē “Jelgava” ir izveidota izolācijas telpa un vai šogad ir bijuši klientu izolācijas gadījumi. A.Meļņičuka vairākkārtēji norādīja, ka šādas izolācijas telpas institūcijā nav un klientu izolācija netiek praktizēta. A.Meļņičukas teikto apliecināja arī citi klātesošie institūcijas atbildīgie darbinieki. Savukārt vēlāk, apskatot institūcijas telpas un sarunājoties ar

¹¹ Eiropas Padomes Rekomendācija Nr. REC (2004) 10 “Attiecībā uz personu ar garīga rakstura traucējumiem cilvēktiesību un cieņas aizsardzību”, 2004, [CoE Recommendation No. REC (2004) 10 Concerning the Protection of the Human Rights and Dignity of Persons with Mental Disorder]

¹² Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 31. panta otrā daļa paredz: Ja persona ar savu rīcību apdraud savu vai citu personu veselību vai dzīvību, attiecīgās institūcijas vadītājs vai viņa pilnvarota persona var pieņemt lēmumu, izdarot atzīmi personas lietā, par personas izolēšanu uz laiku, ne ilgāku par 24 stundām, īpaši šim nolūkam iekārtotā telpā, kur personai tiek nodrošināta nepieciešamā aprūpe un nepārtraukta uzraudzība. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=68488>

darbiniekiem, tika konstatētas divas izolācijas telpas: 1.stāvā (blakus labierīcībām) un 3.stāvā (vīriešu nodaļā).

Izolators filiāles "Jelgava" 1.stāvā 2018.gada 7.jūnijā

Izolators filiāles "Jelgava" 3.stāvā 2018.gada 7.jūnijā

Norādāms, ka izteikti negatīvu iespaidu uz Tiesībsarga biroja darbiniekiem atstāja tieši fakts, ka divu institūcijā esošo izolatoru esamība tika slēpta visas monitoringa vizītes laikā. Savukārt, brīdī, kad Tiesībsarga biroja darbinieki nepārprotami konstatēja, ka filiāles "Jelgava" 1.stāvā ir ierīkota izolācijas telpa, A.Meļņičuka turpināja noliegt faktu, ka šī tomēr ir izolācijas telpa. Turklāt ar šādu darbinieku rīcību, noliedzot filiālē "Jelgava" ierīkoto izolatoru esamību, tika nepamatoti traucēts institūcijas klientu ikdienas dzīves režīms, veicinot papildus spriedzi klientu vidū.

Tiesībsarga biroja darbinieki nepārprotami secināja, ka institūcijas 1.stāvā esošā istaba ir uzskatāma par izolācijas telpu tās visplašākajā izpratnē, jo tajā pie grīdas bija pieskrūvēta gulta, labierīcību vietā pie krēsla bija piestiprināts spainis un pie loga bija piestiprinātas restes. Vienlaikus norādāms, ka dažu stundu laikā, kamēr institūcijā tika apskatītas citas telpas, šajā izolācijas telpā tika noskrūvēta gulta un tās vietā tika ievietoti ratiņkrēsli, ar skaidrojumu, ka šī nav bijusi izolācijas telpa, bet gan kā sākotnēji norādīts – noliktava klientu ratiņkrēsliem.

Savukārt, par otrās izolācijas telpas esamību Tiesībsarga biroja darbinieki uzzināja pavisam nejauši, no sarunas ar vienu no filiāles "Jelgava" darbiniecēm, kura norādīja, ka minētajā izolācijas telpā vīrieši tiek ievietoti nevis ar mērķi izolēt klientu un novērst radušos ārkārtas situāciju, bet tai skaitā, lai "pabūtu vienatnē vai izgulētos".

Tādējādi, vīriešu nodaļas 3.stāvā tika konstatēta vēl viena klientu izolācijas istaba, kas ir aprīkota ar vecu koka gultu, restēm uz loga un novērošanas “actiņu” durvīs. Turklāt, minētajā izolācijas telpā ir daudz asu malu, pret kurām klients var gūt traumas un savainojumus.

Attiecībā uz abām izolācijas telpām filiālē “Jelgava” norādāms, ka ir iekārtoti arī izolācijas žurnāli, kuros tiek fiksēti visi klientu izolācijas gadījumi. Kopumā, laika posmā kopš 2011.gada 12.septembra līdz 2018.gada 3.februārim ir notikusi 21 izolācijas epizode. Analizējot ierakstus izolācijas žurnālā tika secināts, ka 2018.gadā ir bijuši divi izolācijas gadījumi. Vienā gadījumā klients tika izolēts 28.janvārī (laika posmā no plkst.19.15 līdz plkst. 20.45), bet otrajā gadījumā klients tika izolēts 3.februārī (laika posmā no plkst.8.00 līdz 12.30). Abos gadījumos, izolācijas faktu apliecināja institūcijas psihiatres G.Žilinskas paraksts. Tomēr norādāms, ka abos gadījumos, no Izolācijas žurnālā esošajiem ierakstiem “uzbudināta” un “agresīvs” ir grūti saprotams klientu izolācijas patiesais iemesls. Minētie ieraksti ir ļoti vispārīgi un no tiem nav saprotams kādā veidā izpaudās klientu agresivitāte, kas tika darīts no institūcijas atbildīgo darbinieku puses, lai nomierinātu klientu un risinātu radušos problēmsituāciju utt. Ņemot vērā minēto, nav gūts apstiprinājums par faktiem, pamatojoties uz kuriem tika pieņemts lēmums par konkrēto klientu izolācijas nepieciešamību un samērīgumu.

[3.1.2] Tiesībsargs vērš uzmanību, ka spēkā esošais tiesiskais regulējums paredz, ka ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās var pastāvēt īpaši paredzētās izolācijas telpas. Tomēr, no cilvēktiesību viedokļa raugoties, tām ir jābūt iekārtotām atbilstošā veidā, ievērojot turpmāk minētos priekšnosacījumus.

Eiropas Padomes Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā (un citos starptautiskos dokumentos, kā arī nacionālajā normatīvajā regulējumā ir noteiktas prasības (standarti), kas paredz personu (kurām ir ierobežota brīvība) privātuma aizsardzību. Tomēr nav noteikti vienoti parametri sanitārā mezgla norobežojumiem, jo tie ir atkarīgi no vairākiem saistītiem apstākļiem (izolācijas telpas vietas izvēles, sanitārā mezgla izvietojuma, novērošanas lodziņa atrašanās vietas u.c.).

Satversmes tiesa, vērtējot aizturēto personu tiesības uz privātuma aizsardzību¹³, tostarp arī tad, kad persona apmeklē sanitāro mezglu, kontekstā ar necilvēcīgas izturēšanās aizliegumu, ir norādījusi, ka:

- Konvencijas 3.pants paredz, ka nevienu nedrīkst spīdzināt, nedz arī pakļaut cietsirdīgai vai pazemojošai attieksmei vai sodam. Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka minētais pants ietver vienu no demokrātiskas valsts pamatvērtībām un paredz absolūtu cilvēktiesību garantiju, no kuras īstenošanas dalībvalsts nevar atkāpties. Saskaņā ar minēto Konvencijas pantu par pazemojošu izturēšanos pret personu tiek uzskatīta tāda rīcība, kas var radīt cietušajam baiļu, ciešanu un mazvērtības sajūtu. Aizvainojot un noniecinot personas cieņu, tiek grautas tās morālās un fiziskās spējas.
- Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 10.panta pirmajā daļā ir noteikts, ka pret visām personām, kurām atņemta brīvība, jāizturas humāni un respektējot cilvēku cieņu. Minētā norma attiecas uz

¹³ Satversmes tiesas 2010.gada 20.decembra sprieduma lietā Nr.2010-44-01 “Par Aizturēto personu turēšanas kārtības likuma 7.panta piektās daļas 1.punkta vārdu „kuras augstums nepārsniedz 1,2 metrus” un pārejas noteikumu 1.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 95.pantam” secinājumu 8.1.punkts un 9.punkts. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2010-44-01_Spriedums.pdf#search=

valsts pienākumu nodrošināt personu pamatvajadzību apmierināšanu, piemēram, attiecībā uz pārtiku, apģērbu, medicīnisko aprūpi, sanitārajām labierīcībām, izglītību, darbu, atpūtu, kameru apgaismojumu, saziņu ar ārpusauli, pastaigām un privātumu.

- LR Ministru Kabineta pārstāvis starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās, atsaucoties uz ANO Ieslodzīto režīmu minimālo standartnoteikumu 12.punktu, citastarp atzinis, ka aizturētajai personai ir jābūt pieejamam atbilstošam un tīram sanitārajam mežglam, turklāt tam jābūt iekārtotam tā, lai netiktu skarta personas cieņa un izmantošanas laikā tas nebūtu atklāts jebkuras citas personas skatam.

Lai arī augstākminētie secinājumi attiecas uz kriminālprocesa ietvaros aizturētajām personām, minētie standarti ir attiecināmi arī uz ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju klientiem, kuru brīvība tiek ierobežota, pamatojoties uz Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 31.panta otro daļu. Papildus, iekārtojot izolācijas telpu, būtiski ir piesaistīt ārstniecības personas, ņemot vērā viņu izteiktos ieteikumus, lai maksimāli novērstu iespējamus suicīda riskus.

[3.1.3] Vēršam Jūsu uzmanību, ka identiska situācija jau bija notikusi Tiesībsarga biroja darbinieku monitoringa vizītes laikā 2012.gada 20.novembrī, kad filiāles „Jelgava” vadītājs G.Žilinskis norādīja, ka institūcijā izolators vai novērošanas telpa vairs neesot¹⁴. Savukārt, apskatot institūcijas nodaļas, 3.stāvā tika konstatēta izolācijas telpa, kurā pie grīdas bija pieskrūvēta gulta un nebija pieejamas labierīcības (tās vietā pie krēsla bija piestiprināts spainis). Turklāt, izvērtējot ierakstus Izolācijas žurnālā tika secināts, ka 2012.gadā ir bijuši vismaz 13 klientu izolācijas gadījumi.

Pamatojoties uz iepriekš minēto vēršam Jūsu uzmanību, ka starptautiskie cilvēktiesību standarti paredz, ka ikvienai valstij ir jātiecas uz visaugstāko tiesību aizsardzības līmeni. Tādējādi, attiecībā uz ilgstošo sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju klientu tiesību ievērošanu norādāms, ka ikvienai institūcijai būtu jātiecas tikai izņēmuma gadījumos klientus ievietot izolācijas telpā, kad ar mazāk ierobežojošākām deeskalācijas metodēm nav bijis iespējams klientu nomierināt. Savukārt, ja institūcijā ir iekārtotas izolācijas telpa, tad, visupirms, attiecīgās institūcijas administrācijai ir jānodrošina, lai telpa tiktu ierīkota blakus medicīnas māsu postenim vai arī jānodrošina regulāru uzraudzību no medicīnas personāla puses. Kā arī izolācijas telpu iekšējam iekārtojumam ir jābūt maksimāli drošam, izslēdzot situācijas, kad atrodoties izolācijas telpā, klients neapzināti varētu gūt jebkādas traumas vai savainojumus.

[3.2] Monitoringa vizītes laikā tika konstatēts, ka filiālē “Jelgava” esošie pozicionēšanas palīgīdzekļi netiek izmantoti atbilstoši to funkcijai. Institūcijas 1.stāvā esošajā 1.nodaļā tika konstatētas divas pozicionēšanas jostas, kuras ir paredzētas personas ķermeņa augšdaļas pozas stabilizēšanai. Savukārt, sarunas laikā tapa skaidrs, ka institūcijas aprūpes personāls un dežūrējošās medicīnas māsas sniedz pretrunīgu un būtiski atšķirīgu informāciju par to, kādam nolūkam šīs pozicionēšanas jostas filiālē “Jelgava” tiek izmantotas.

Institūcijas darbinieki sniedza skaidrojumu, ka konkrētās pozicionēšanas jostas tiek izmantotas nevis klientu ar kustību traucējumiem drošas un stabilas pozas

¹⁴ Latvijas Republikas tiesībsarga 2013.gada 15.februāra Ziņojums par cilvēktiesību nodrošināšanu Valsts sociālās aprūpes centra “Zemgale” filiālē “Jelgava” Nr.1-12/3, 11.lp

nodrošināšanai, atrodoties ratiņkrēslā, bet gan mobilu klientu ar augstu kritienu risku fiksācijai pie krēsla. Tādējādi, pozicionēšanas jostas tiek izmantotas ar nolūku ierobežot klientu pārvietošanos laikā, kad konkrētajā institūcijas nodaļā ir nepietiekams aprūpes personāla skaits un ir jānodrošina aprūpe un atbalsts pārējiem institūcijas klientiem.

Vienlaikus, sarunas laikā tika konstatēts, ka institūcijas darbinieki, kas ikdienā veic klientu aprūpi, nav apmācīti lietot pozicionēšanas jostas, kā arī fiksācijas jostas. Filiāles "Jelgava" darbiniekiem trūkst izpratnes un arī attiecīgu zināšanu ar ko klientu pozicionēšana atšķiras no klientu fiksācijas, kādam nolūkam tiek lietotas pozicionēšanas jostas un arī darbiniekiem nav saprotami aspekti, kādos gadījumos un attiecībā uz kuriem klientiem būtu izmantojamas pozicionēšanas jostas.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, tika konstatēts, ka filiāles "Jelgava" darbinieki apzināti izmanto pozicionēšanas jostas klientu fiksācijai un pārvietošanās ierobežošanai.

Vēršam Jūsu uzmanību, ka raugoties no cilvēktiesību viedokļa iepriekš minētā prakse ir kategoriski nepieļaujama un tiesībsargs aicina filiāles "Jelgava" administrāciju nekavējoši pārtraukt pozicionēšanas līdzekļu izmantošanu ar mērķi, lai ierobežotu atsevišķu klientu pārvietošanos un brīvību laikā, kad konkrētajā institūcijas nodaļā ir nepietiekošs aprūpes personāla skaits.

Filiālē "Jelgava" konstatētie pozicionēšanas palīgīdzekļi 2018.gada 7.jūnijā

4. Klientu tiesību uz brīvību iespējamie ierobežojumi

Institūcijas iekšējie normatīvie akti

[4.1] Saskaņā ar vizītes laikā sniegto informāciju, filiālē "Jelgava" ir izstrādāti vairāki iekšējie noteikumi, piemēram:

- *"Valsts sociālās aprūpes centra "Zemgale" klientu iekšējās kārtības noteikumi"* (saskaņoti ar Labklājības ministriju 2014.gada 12.februārī; Atzinums Nr.21-15/307);
- *"Valsts sociālās aprūpes centra "Zemgale" klientu izolācijas iekšējie noteikumi"* (saskaņoti ar Labklājības ministriju 2011.gada 29.marta; Atzinums Nr.01-1511/767);
- *"Valsts sociālās aprūpes centra "Zemgale" klientu apmeklēšanas kārtība"* (Valsts sociālās aprūpes centra "Zemgale" 2016.gada 29.janvāra Rīkojums Nr.1.3/6);
- *"Valsts sociālās aprūpes centra "Zemgale" klientu prombūtnes noteikumi"* (Valsts sociālās aprūpes centra "Zemgale" 2013.gada 25.janvāra Rīkojums Nr.1.3/12).

Filiālē “Jelgava” ir izstrādāti arī rīcības plāni dažādām ārkārtas situācijām: rīcība stihiskas nelaiemes gadījumā, rīcība ugunsgrēka gadījumā, rīcība infekcijas slimības gadījumā, rīcība klienta pazušanas gadījumā utt.

[4.2] Spēkā esošais normatīvais regulējums paredz ne tikai institūcijā dzīvojošo personu tiesības, bet arī iespēju institūcijas vadītājam pieņemt lēmumu par nepieciešamību ierobežot personas tiesības brīvi pārvietoties¹⁵.

Saskaņā ar filiāles “Jelgava” administrācijas sniegto skaidrojumu, institūcijas teritorijā klienti var pārvietoties bez jebkādiem ierobežojumiem. Savukārt klienti ar kustību traucējumiem ikdienas pastaigās var doties institūcijas darbinieku pavadībā. Staigājošiem klientiem, ievērojot dienas režīmu, dienas laikā ir tiesības doties pastaigās arī ārpus institūcijas teritorijas.

Ja klientam ir nepieciešams, viņam tiek nodrošināti pavadona pakalpojumi arī dodoties uz valsts institūcijām, pie ārstniecības personām, uz kultūras pasākumiem u.tml.

Monitoringa vizītes laikā tika konstatēts, ka Valsts sociālās aprūpes centrs “Zemgale” 2012.gada 20.decembrī ir sagatavojis iekšējos noteikumus “Valsts sociālās aprūpes centra “Zemgale” klientu prombūtnes noteikumi” (dokumenta beigās nav aizpildīta atzīme par saskaņošanu ar Labklājības ministriju).

Minētie iekšējie noteikumi paredz kārtību: kādā klienti dodas īslaicīgā un ilgstošā prombūtnē; institūcijas atbildīgo darbinieku tiesības ierobežot klientu tiesības brīvi pārvietoties; kā arī nosaka atbildīgos darbiniekus, kuri saskaņo klientu iesniegumus par atrašanos prombūtnē un kontrolē klientu prombūtnes ilgumu.

Analizējot filiālē “Jelgava” vispārpieņemto kārtību attiecībā uz klientu pārvietošanās iespējām institūcijas telpās un teritorijā secināms, ka klientiem ar smagiem funkcionāliem traucējumiem un pārvietošanās grūtībām, kā arī klientiem, kuri tiek uzskatīti par tā saucamajiem “klaiņotājiem”, pārvietošanās un mobilitāte institūcijas telpās un teritorijā tiek ierobežota, jo minētie klienti ir ievietoti tā saucamajās “slēgtajās nodaļās” un viņiem netiek nodrošināta iespēja un arī nepieciešamais darbinieku atbalsts ikdienas gaitās. Minētajiem klientiem ir iespējas pārvietoties tikai “slēgtās nodaļas” ietvaros. Tika konstatēts, ka “slēgto nodaļu” klienti savu ikdienu pavada pasīvi, savās istabās, pārsvarā guļot gultās, jo viņiem nav dota cita alternatīva iespēja.

Attiecībā uz pārējo institūcijas nodaļu klientu iespējām norādāms, ka viņi ir tiesīgi brīvi pārvietoties institūcijas telpās – dzīvojamās telpās, higiēnas telpās, atpūtas telpās, gaitenēs, kā arī brīvi pārvietojas pa filiāles “Jelgava” teritoriju. Tomēr, neskatoties uz ierobežojumu neesamību minēto klientu grupai, vizītes laikā ir novērota liela klientu pasivitāte – lielākā daļa no viņiem savu dienu pavada gulšņājot pa gultu vai pasīvi sēžot koridoros un skatoties TV pārraides.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, tika konstatēts, ka filiālē “Jelgava” netiek nodrošinātas vienlīdzīgas klientu mobilitātes iespējas institūcijas telpās un teritorijā. Papildus, klientiem ar smagiem funkcionāliem traucējumiem tiek ierobežota pārvietošanās brīvība institūcijas telpās un teritorijā, kā arī mobilitātes ierobežošanas rezultātā netiešā veidā tiek veicināta “slēgto nodaļu” klientu pasivitāte.

Ņemot vērā konstatēto, tiesībsargs aicina filiāles “Jelgava” administrāciju nopietni izvērtēt institūcijā pastāvošo praksi, attiecībā uz klientu pārvietošanās iespējām institūcijas telpās, teritorijā un arī ārpus tās tādā veidā, lai izslēgtu klientu pārvietošanās

---

¹⁵ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 29.pantā un 31.pantā noteiktie principi. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=68488>

ierobežojumus, kuri ir radušies tādējādi, ka institūcijā ir nepietiekošs darbinieku skaits, kas ir iesaistīts klientu ikdienas aprūpes procesos.

5. Institūcijas klientu tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību

[5.1] Normatīvais regulējums paredz institūcijas pienākumu pilnībā nodrošināt klientu privātās dzīves neaizskaramības principa ievērošanu¹⁶.

Monitoringa vizītes laikā tika konstatēts, ka filiāles “Jelgava” nodaļās esošajās vannas istabās klientiem netiek nodrošināta intimitāte. Minētajās telpās durvis nav slēdzamas, dušām nav aizskaru un vannām nav aizslietņu.

Tādējādi, klientu mazgāšanās procesu ir iespējams novērot ne tikai no iekšpuses, bet arī no ārpuses, jo telpā esošajiem logiem nav nedz aizskaru, nedz arī žalūziju.

Filiāles “Jelgava” klientiem, kuri dzīvo jauktā tipa nodaļās (kurās kopā dzīvo vīrieši un sievietes), ir ierīkotas atsevišķas labierīcības. Minētajā labierīcību telpā ir divas atsevišķas kabīnes, kuras ir marķētas – vīriešu un sieviešu. Tomēr norādāms, ka abas kabīnes nav slēdzamas, kas pilnībā izslēdz jebkādu klientu intimitātes ievērošanu labierīcību apmeklējuma laikā.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, tiesībsargs aicina filiāles “Jelgava” administrāciju ne tikai nekavējoši nodrošināt klientiem privātās dzīves neaizskaramību, bet arī raudzīties, lai nepieļautu klientu privātuma pārkāpumus ilgtermiņā.

Klientu dzīvojamo istabu individualizēšana

[5.2] Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās darbs būtu organizējams tā, lai tās vidi tuvinātu ģimeniskai videi¹⁷. Turklāt, institūcijas vadītāja kompetencē ir pieņemt lēmumus par iestādes darba attīstību vai optimizāciju un attiecīgām izmaiņām, lai sniegtu klientu vajadzībām atbilstošāku pakalpojumu. Tas ietver arī lēmumus par klientu istabu un atpūtas zonu noformēšanu, klientu nodrošināšanu ar individualizētu apģērbu, tiesībām glabāt personīgās mantas, kas nepārprotami palielina klientu drošības sajūtu un autonomiju.

Izvērtējot vispārējos sadzīves apstākļus filiālē “Jelgava” tika secināts, ka klientu istabas un koplietošanas telpas, kuras nesen ir bijušas izremontētas, ir samērā labā funkcionālā stāvoklī un estētiski pievilcīgas. Savukārt klientu istabas, koplietošanas telpas, labierīcības un dušas telpas, kuras ilgāku laiku nav remontētas, vizuāli izskatās nepievilcīgas.

Ņemot vērā to, ka filiāle “Jelgava” klientiem nodrošina pastāvīgu dzīvesvietu, secināms, ka atsevišķās institūcijas klientu istabās un koplietošanās telpās neapšaubāmi ir nepieciešams kosmētiskais remonts.

Apskatot klientu istabas tika secināts, ka klientiem ir nodrošināta iespēja personalizēt tās un iekārtot pēc pašu vēlmēm. Atsevišķas klientu istabas ir iekārtotas mājīgā gaisotnē, individualizētas (TV, radio, personīgās mantas, u.tml.).

Tai pašā laikā tika konstatēts, ka “slēgto nodaļu” klientu un gulošo klientu istabas ir bezpersoniskas, un tajās tika novērotas tikai gultas un naktsskapīši. Norādāms, ka minētās klientu istabas neizskatās personalizētas, mājīgas un kuras ilgstoši kalpo par pastāvīgu mājvietu institūcijas klientiem.

¹⁶ Ministru kabineta 2017.gada 13.jūnija noteikumu Nr.338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” 4.6.apakšpunkts. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/291788-prasibas-socialo-pakalpojumu-sniedzējiem>

¹⁷ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 4.panta 6.punktā noteiktais princips. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=68488>

Kā jau iepriekš minēts, ņemot vērā to, ka filiāle "Jelgava" klientiem nodrošina pastāvīgu dzīvesvietu, nav pieļaujama situācija, ka vairāki klienti, kuri veselības stāvokļa vai citu iemeslu dēļ nav spējīgi iekārtot savas istabas tā, lai tās izskatītos mājīgas un vizuāli pievilcīgas, ir spiesti dzīvot telpās, kas līdzinās ārstniecības iestāžu telpām.

Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komiteja savās rekomendācijās dalībvalstīm, tai skaitā, arī Latvijas ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām norādīja uz nepieciešamību sniegt klientiem nepieciešamo atbalstu savu dzīvojamo istabu individualizēšanai¹⁸. Ikvienas institūcijas vadītāja kompetencē ir pieņemt lēmumus par iestādes darba attīstību vai optimizāciju un attiecīgām izmaiņām, lai sniegtu klientu vajadzībām atbilstošāku pakalpojumu. Tas ietver arī lēmumus par klientu istabu un atpūtas zonu noformēšanu, klientu nodrošināšanu ar individualizētu apģērbu, tiesībām glabāt personīgās mantas, kas nepārprotami palielina klientu drošības sajūtu un autonomiju.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, tiesībsargs aicina filiāles "Jelgava" administrāciju un darbiniekus sniegt klientiem nepieciešamo atbalstu savu dzīvojamo istabu individualizēšanā, tādējādi veidojot tīkamu mikrovidi visā institūcijā.

Klientu nodrošinājums ar apģērbu un apaviem

[5.3] Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas klientiem ir jābūt nodrošinātam dzimumam, augumam, gadalaikam un individuālajām vajadzībām piemērotu apģērbu un apavus individuālai lietošanai¹⁹.

Monitoringa vizītes laikā īpaša uzmanība tika veltīta jautājumam par klientu apģērba un veļas individualizētu lietošanu un mazgāšanu.

Saskaņā ar filiāles "Jelgava" darbinieku sniegto informāciju, visi klienti tiek nodrošināti ar nepieciešamo apģērbu un veļu.

Institūcijā klientu drēbes tiek uzglabātas galvenokārt drēbju noliktavā (pie saimniecības māsas, kura šķiro apģērbu) un tiek mainītas mazgāšanās dienās vai arī pēc nepieciešamības biežāk. Līdz ar to klientiem ne vienmēr tiek nodrošināta iespēja dienas laikā patstāvīgi izvēlēties un veikt apģērba vai apavu maiņu, kas samazina sadzīves iemaņu apgūšanu.

Filiāles "Jelgava" darbinieki norādīja, ka klientiem, kuriem ir paredzēta vannas diena, saimniecības māsa iepriekš sagatavo tīru veļu, kura tiek izsniegta attiecīgās nodaļas darbiniekiem vai arī pašiem klientiem. Savukārt, klientiem ar smagākiem funkcionāliem traucējumiem šāda iespēja pašiem aiziet pakalpojuma tīrajam apģērbam nav paredzēta.

Klientu apģērbs glabājas arī atsevišķu klientu istabu skapjos un ir individuāli marķēti. Savukārt, klientu apakšveļa netiek marķēta un tā tiek izmantota kā koplietošanas veļa. Tika konstatēts, ka filiālē "Jelgava" klientu apģērba un veļas individualizēta lietošana tiek nodrošināta tikai attiecībā uz klientu personīgajām (klienta īpašumā esošām) drēbēm un veļu, kas arī tiek marķētas. Marķēšana, piemēram, ja uz klienta drēbēm un veļas tiek izdarīta/piešūta atzīme ar klientu identificējošu zīmi

¹⁸ Ziņojums Latvijas valdībai par Eiropas komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai vizīti Latvijā no 2016.gada 12. līdz 22.aprīlim, 55.lpp. Pieejams: <https://rm.coe.int/pdf/168072ce52>

¹⁹ Ministru kabineta 2017.gada 13.jūnija noteikumu Nr.338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” 56.1.apakšpunkts. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/291788-prasibas-socialo-pakalpojumu-sniedzjiem>

(uzrakstu), nodrošina to, ka mazgāšanai nodotās drēbes un veļu klients arī saņem atpakaļ.

Tiesībsarga ieskatā filiālē “Jelgava” vispārpieņemtā prakse nav uzskatāma par normatīvajam regulējumam atbilstošu un būtiski ierobežo klientu tiesības uz privātas dzīves neaizskaramību un apģērba individuālu lietošanu.

[5.3.1] Tiesībsarga biroja darbinieki secināja, ka salīdzinot ar citām ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām, kuras Tiesībsarga biroja darbinieki ir apmeklējuši, jaunu un nelietotu apģērba īpatsvars filiālē “Jelgava” bija samērā neliels un lielākā daļa klientu apģērba un apavu izskatījās nolietoti.

Monitoringa vizītes laikā tika novērots, ka filiāles “Jelgava” klienti pārsvarā pārvietoja nepiemērotos apavos – „iešļūcenēs” vai gumijas/plastikas čībās, kuras ir neatbilstošas viņu apavu izmēram. Norādāms, ka klientu pārvietošanās nepiemērotā izmēra un neatbilstošos apavos rada ne tikai palielinātu kritienu vai traumu, bet arī kāju/pēdu deformāciju risku.

Tādējādi secināms, ka institūcijas klientiem netiek nodrošināti individuālajām vajadzībām, izmēram un funkcionālajam stāvoklim atbilstoši apavi.

Papildus tika konstatēts, ka filiālē “Jelgava” nav nodrošināti ortopēdiskie apavi tiem klientiem, kuriem tas būtu nepieciešams. Piemēram, tika novērots, ka klients ar smagiem kustību traucējumiem un izteiktu kāju un pēdu deformāciju pārvietojās zeķēs.

Norādāms, ka nenodrošinot klientus ar viņu funkcionālajam stāvoklim un vajadzībām atbilstošiem ortopēdiskajiem apaviem, institūcijā tiek veicināta klientu kāju deformācija un arī palielināts traumu risks, kas rezultātā ievērojami pasliktina klientu veselības un funkcionālo stāvokli.

[5.3.2] Saskaņā ar filiāles “Jelgava” administrācijas sniegto skaidrojumu, institūcijas klientiem ir iespēja pašiem mazgāt savu apģērba “Veļas mazgāšanas, žāvēšanas un gludināšanas” nodarbību laikā. No 2018.gada jūnija nodarbība plāna izrietēja, ka bija paredzētas 8 šāda veida nodarbības, kuru ilgums ir 4 stundas. Tomēr, saskaņā ar sagatavoto nodarbību plānu, šo nodarbību vadītājai R.Birzniecei, vienlaikus ir paredzētas arī cita veida nodarbības. Tādējādi, pastāv varbūtība, ka ne visas nodarbību plānā paredzētās nodarbības tiks nodrošinātas.

Tika arī konstatēts, ka filiāles “Jelgava” klienti netiek iesaistīti sava apģērba izvēles procesā, kā rezultātā, pastāvot riskam, ka klienti varētu zaudēt savas pašaprūpes spējas un sadzīves iemaņas.

Nemot vērā minēto, tiesībsargs aicina filiāles “Jelgava” administrāciju nodrošināt pastiprinātu kvalificēta sociālās aprūpes personāla uzraudzību pār jaunāko jeb palīgpersonālu, lai institūcijas klientiem tiktu nodrošināta iespēja savlaicīgi saņemt jaunus apģērbus un apavus, kā arī jau izsniegtā apģērba vai apavu maiņu. Vienlaikus aicinot ikvienam klientam nodrošināt gan individuālu apģērba lietošanu, gan arī atbilstošu tā marķējumu, kas garantētu klientiem pēc veļas mazgāšanas viņu individuāla apģērba atgriešanu.

6. Institūcijas sniegtie sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumi

Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas pienākums nodrošināt ikvienam klientam nepieciešamā līmeņa sociālo aprūpi un sociālo rehabilitāciju²⁰. Vienlaikus, normatīvais regulējums paredz, ka pilngadīgo aprūpes institūcijai jānodrošina klientiem apstākļus saturīgai laika pavadīšanai²¹.

Apstākļi saturīga laika pavadīšanai

[6.1] Vizītes laikā filiāles “Jelgava” administrācija sniedza informāciju, ka ikvienam institūcijas klientam tiek nodrošināta iespēja apmeklēt kultūras pasākumus un piedalīties sabiedriskajās aktivitātēs.

Analizējot institūcijas klientiem piedāvāto nodarbību grafiku, tika secināts, ka klientiem tiek piedāvāts samērā neliels nodarbību klāsts:

- galda kultūras un ēdiena gatavošanas nodarbības (otrdienās un ceturtdienās no plkst.9.30 līdz 11.30);
- radošās domas un darbi (pirmdienās, otrdienās, trešdienās un ceturtdienās no plkst.9.30 līdz 15.30);
- apģērba mazgāšana, gludināšana, apavu kopšana (pirmdienās un trešdienās no plkst.7.30 līdz 11.30).

Vizītes laikā tika novērots, ka filiālē “Jelgava” pulciņus apmeklē samērā neliels klientu skaits, kas liecina par piedāvāto aktivitāšu neatbilstību klientu interesēm un funkcionālā stāvokļa smaguma pakāpei. Turklāt institūcijas administrācija nevarēja uzrādīt dokumentus par klientu skaitu, kas regulāri apmeklē minētās nodarbības.

Filiālē “Jelgava” tiek izstrādāts arī pasākumu plāns katram mēnesim. Analizējot institūcijas uzrādīto pasākumu plānu jūnija mēnesim secināms, ka klientiem tika organizēti 8 pasākumi (piemēram, jubilāru dzimšanas dienu svinības, Luterāņu draudzes svētbrīdis, Katoļu draudzes svētā mise, Jāņu ielīgošana u.tml.). Institūcijā tiek plānotas arī izbraukuma ekskursijas, tomēr tās tiek nodrošinātas samērā nelielam klientu skaitam. Sarunās ar filiāles “Jelgava” klientiem tika noskaidrots, ka lielākai daļai no aptaujātajiem nav vēlšanās piedalīties institūcijas organizētajās nodarbībās un aktivitātēs. Norādāms, ka minētais fakts liecina par aktivitāšu deprivācijas rezultātā attīstījušos klientu pasivitāti un apātiju.

Tika konstatēts, ka katrā institūcijas nodaļā ir ierīkotas atpūtas telpas brīvā laika pavadīšanai, kurās ir krēsli un TV. Norādāms, ka TV ir ieslēgti un darbojas faktiski visu dienu un ir daļa klientu, kas ilgāku laiku uzturas pie ieslēgtā TV, tomēr neskatās to mērķtiecīgi (piemēram, kādu konkrētu raidījumu). Norādāms, ka minētās atpūtas telpas institūcijā ir nodrošinātas formāli, savukārt to aprīkojums, izmērs un funkcionalitāte nenodrošina iespēju īstenot šīs telpas pamatfunkciju – atpūtas iespēju visiem konkrētās nodaļas klientiem. Īpaši kritiski atpūtas telpas nodrošinājums ir vērtējams “slēgtajās nodaļās”, kurās tiek ierobežota klientu brīva pārvietošanās iestādē un tās teritorijā.

²⁰Ministru kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumu Nr.338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” 34.punkts paredz, ka klientam atbilstoši viņa funkcionālajam stāvoklim nodrošina: 1) diennakts uzraudzību un individuālu atbalstu atbilstoši nepieciešamībai; 2) palīdzību pašaprūpē vai ķermeņa aprūpē atbilstoši nepieciešamībai; 3) kognitīvo spēju uzturēšanu vai attīstīšanu; 4) prasmju un kustību attīstību veicinošas nodarbības; 5) brīvā laika aktivitātes un relaksējošas nodarbības; 6) pastaigas svaigā gaisā; 7) klientu informēšanas un izglītošanas pasākumus atbilstoši nepieciešamībai; 8) sociālā darba speciālistu konsultācijas atbilstoši nepieciešamībai; 9) darba prasmju saglabāšanu, atjaunošanu vai apgūšanu personām darbspējas vecumā. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/291788-prasibas-socialo-pakalpojumu-sniedzējiem>

²¹Turpat, 57.punkts.

Vizītes laikā ir konstatēts, ka filiālē “Jelgava” netiek mērķtiecīgi organizētas brīvā laika pavadīšanas iespējas, jo klientiem ar smagiem garīga rakstura traucējumiem no darbinieku puses netiek sniegts nepieciešamais atbalsts brīvā laika organizēšanā. Institūcijas klienti lielāko daļu sava laika pavada bezmērķīgi, pārsvarā gulšņājot gultā vai arī sēžot gaitenēs. Norādāms, ka minētais veicina klientu apātismu, kā arī pasliktina viņu psihiskās veselības stāvokli. Sarunās ar filiāles “Jelgava” darbiniekiem tika noskaidrots, ka viņi klientu bezdarbību uzskata par normālu situāciju. Institūcijas darbinieki, kuri nodaļās strādā dienas laikā, nodrošina tikai klientu ikdienas aprūpi, savukārt atbalsts klientu brīvā laika organizēšanā nav paredzēts.

Nemot vērā iepriekš minēto, tiesībsargs aicina pilnveidot brīvā laika aktivitātes iespējas un cilvēkiem ar smagiem garīga rakstura traucējumiem sniegt nepieciešamo atbalstu brīvā laika organizēšanā. Tādā veidā mazinot klientu pasivitāti un pozitīvi ietekmējot klientu psihiskās veselības stāvokli.

[6.2] Monitoringa vizītes laikā tika secināts, ka filiāles “Jelgava” klientiem ir ierobežotas iespējas iesaistīties ikdienas aktivitātēs. Piemēram, 1.nodaļā visas aktivitātes, kuras ir saistītas ar pašaprūpi, ēdiena gatavošanu, galda klāšanu, dzīves telpu uzkopšanu, apģērba kopšanu u.tml., veic tikai institūcijas darbinieki. Savukārt, institūcijas klientu iesaiste ikdienas aktivitāšu īstenošanā nav paredzēta un arī netiek veikta. Tādējādi secināms, ka netiek nodrošinātas klientu tiesības apgūt un/vai uzlabot pašaprūpes un pašapkalpošanās prasmes, kā arī sadzīves iemaņu saglabāšanā un attīstīšanā. Minētais ir viens no iemesliem, ka nodaļas klientu sociālās aprūpes/rehabilitācijas plāni ir vērsti uz pasīvu klientu aprūpi.

Norādāms, ka filiāles “Jelgava” 1.nodaļā nav nodrošināta klientiem virtuve, kur viņi varētu apgūt vienkāršas ēdiena gatavošanas prasmes.

Institūcijā ir viena mācību virtuve (kas ir paredzēta visiem 210 klientiem), kurā ir tikai viena plīts. Minētā virtuve ir pieejama klientiem tikai ēdiena gatavošanas nodarbību laikā (piemēram, jūnija mēnesī 8 reizes), laika posmā no plkst. 9.30 līdz 11.30. Savukārt pārējā laikā klientiem nav iespējas telpu izmantot ēdiena gatavošanai personīgām vajadzībām.

Apskatot mācību virtuvi, tajā brīdī notika nodarbība. Nodarbībā piedalījās 5 klienti. Pulciņa vadītāja informēja, ka klienti cep kāpostu pīrāgus. Savukārt viena no klientēm, kura piedalījās konkrētā nodarbībā, apliecināja, ka pīrāgu cep pati pulciņa vadītāja, bet klienti tikai novēro cepšanas procesu. Sarunas laikā aptaujātie klienti uzsvēra, ka ēdienu gatavošanas iespējas savām individuālām vajadzībām viņiem institūcijā nav nodrošinātas.

Lai mazinātu klientu pasivitāti, tiesībsargs aicina rast iespēju iesaistīt ikdienas aktivitātēs klientus ar smagākiem funkcionāliem traucējumiem. Kā arī, lai veicinātu klientu sadzīves iemaņu saglabāšanu un attīstīšanu nodrošināt klientiem iespēju mācību virtuvē gatavot ēdienu personīgām vajadzībām.

[6.3] Vizītē tika konstatēts, ka filiāles “Jelgava” klientiem nav nodrošinātas nodarbinātības aktivitātes. Būtībā institūcijā tiek piedāvāta tikai viena nodarbinātības aktivitāte – dārza darbi un teritorijas uzkopšana. Savukārt, institūcijā piedāvātajās aktivitātēs piedalās tikai atsevišķi klienti, kuri paši ir spējīgi izrādīt iniciatīvu un atrast sev atbilstošu un interesantu nodarbošanās veidu. Turklāt šāda piedalīšanās institūcijas aktivitātēs nav sistemātiska un nekādā veidā netiek mērķtiecīgi veicināta no institūcijas

darbinieku puses. Sarunā ar institūcijas darbinieci, kura atbild par dārza darbiem, tika konstatēts, ka dārza darbos piedalās aptuveni 10 – 15 klienti (no 210 klientiem).

Nepiedāvājot un nenodrošinot klientu vecumam, interesēm un funkcionālajam stāvoklim atbilstošas aktivitātes un nodarbes, tiek veicināta viņu pasivitāte, padziļināta funkcionālo traucējumu smaguma pakāpe, padziļināti uzvedības traucējumi, kā arī tiek zaudētas klientu esošās spējas un prasmes. Piemēram, attiecībā uz klientiem 1.nodaļā norādāms, ka nav nodrošināta materiāli tehniskā bāze minēto klientu nodarbināšanai, jo viņiem tiek piedāvātas vecumam un interesēm neatbilstošas mazu bērnu rotaļlietas. Līdz ar to, šiem klientiem dienas laikā netiek piedāvātas iespējas pavadīt laiku saturīgi un jēgpilni. Kā rezultātā, klienti pavada laiku pārsvarā gulšņājot savās istabās, sēžot gaitenēs vai savās gultās.

Nodarbību inventārs filiālē "Jelgava" 2018.gada 7.jūnijā

Turklāt jāuzsver, ka filiālē "Jelgava" netiek izmantoti visi esošie resursi klientu nodarbinātības nodrošināšanai, kaut gan institūcijā tika manītas visas iespējas nodrošināt klientu nodarbinātību gan institūcijas telpās, gan arī tās teritorijā.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, tika konstatēts, ka filiāles "Jelgava" klientiem piedāvātās brīvā laika aktivitātes netiek mērķtiecīgi organizētas, klientiem ar smagiem garīga rakstura traucējumiem netiek sniegts nepieciešamais atbalsts brīvā laika organizēšanā, kā rezultātā klientu brīvais laiks netiek pavadīts jēgpilni, tādējādi veicinot klientu pasivitāti, kas negatīvi ietekmē klientu psihiskās veselības stāvokli. Filiāles "Jelgava" klientiem nav nodrošināta darba prasmju saglabāšana, atjaunošana un apgūšana (īpaši klientiem darbaspējas vecumā), bet no darbinieku puses netiek veicināta klientu sadzīves iemaņu saglabāšana un attīstīšana. Savukārt klientiem ar smagākiem

funkcionāliem traucējumiem tiek ierobežotas iespējas iesaistīties institūcijas organizētajās ikdienas aktivitātēs.

Vēršam Jūsu uzmanību, ka Latvijas Republikas tiesībsarga 2013.gada 15.februāra Ziņojumā par cilvēktiesību nodrošināšanu Valsts sociālās aprūpes centra "Zemgale" filiālē "Jelgava" Nr.1-12/3, kā viena no rekomendācijām filiāles "Jelgava" vadītājam G.Žilinskim tika norādīta nepieciešamība nodrošināt klientu objektīvajām vajadzībām piemērotas nodarbības un brīvā laika pavadīšanas iespējas²². Norādāms, ka vizītes laikā 2018.gada 7.jūnijā, Tiesībsarga biroja darbiniekiem nav bijusi iespēja pārliecināties par filiāles "Jelgava" nodrošinātajām regulārajām nodarbībām klientiem (t.i., atbilstoši institūcijas noteiktajam nodarbību plānam), līdz ar to tika identificēts risks, ka institūcija nespēj nodrošināt noteiktās prasības attiecībā uz jēgpilnu nodarbību organizēšanu un brīvā laika pavadīšanas iespējām visiem klientiem, atkarībā no viņu individuālajām vajadzībām un spējām.

Regulāru pastaigu svaigā gaisā nodrošināšana

[6.4] Attiecībā uz klientiem paredzētajām pastaigām svaigā gaisā, vizītes laikā tika secināts, ka daļa no klientiem tiek izvesti pastaigās uz nelielu pastaigu laukumu, kas atrodas pie institūcijas galvenās ieejas. Turpmāko secinājumu izdarīšanas pamatā, tika ņemts vērā arī tas, ka vizītes diena bija silta un saulaina.

Kā jau iepriekš ziņojumā norādīts, monitoringa vizītes laikā tika konstatēts, ka klienti pārsvarā visu savu laiku pavada bezdarbībā – vai nu, skatoties TV atpūtas telpās, vai arī guļot savās istabās un vai arī bezmērķīgi sēžot institūcijas gaitenēs.

Saskaņā ar filiāles "Jelgava" darbinieku sniegto informāciju, klienti iesaistās nodarbībās un institūcijas rīkotajos pasākumos tikai tad, ja paši izsaka šādu vēlmi. Neapšaubāmi, ka institūcijas darbiniekiem ir jārespektē klientu vēlme, un, pastāvot objektīviem apstākļiem, klienti var nepiedalīties atsevišķās nodarbībās. Tomēr norādāms, ka saņemot pakalpojumus ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās, klientiem ir jāievēro gan individuālajā rehabilitācijas plānā noteiktie uzdevumi, gan arī jāapgūst zināmas sadzīves un pašaprūpes iemaņas. Līdz ar to, viens no institūcijas darbinieku uzdevumiem ir nepārtraukts darbs ar klientiem, kas motivētu viņus apgūt un/vai nepazemināt jau esošās pašaprūpes iemaņas.

Piemēram, attiecībā uz institūcijas "slēgtajā nodaļā" izvietotajiem klientiem vizītes dienā tika novērots, ka nodarbības klientiem šajās telpās faktiski nenotiek, kā arī visiem klientiem ikdienā netiek nodrošinātas arī pastaigas svaigā gaisā, jo objektīvi trūkst aprūpes personāla, kurš varētu klientiem sniegt nepieciešamo atbalstu. Piemēram, laikā pēc plkst. 15.00 tikai 7 klienti bija manīti pastaigājoties institūcijas teritorijā. Vienlaikus netika arī novērots, ka klientu mobilitāte institūcijas ietvaros tiktu mērķtiecīgi veicināta no personāla puses.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, tika identificēti riski, ka filiāles „Jelgava” administrācija attiecībā uz visiem klientiem nespēj nodrošināt noteiktās prasības, lai atbilstoši klientu funkcionālajam stāvoklim tiktu organizētas prasmju un kustību attīstību veicinošas nodarbības, saturīga brīvā laika pavadīšanas iespējas, kā arī regulāras pastaigas svaigā gaisā.

²² Latvijas Republikas tiesībsarga 2013.gada 15.februāra Ziņojums par cilvēktiesību nodrošināšanu Valsts sociālās aprūpes centra "Zemgale" filiālē "Jelgava" Nr.1-12/3, 10.lp

Klientu individuālie sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas plāni

[6.5] Ar sociālās rehabilitācijas pakalpojumu saprot pasākumu kopumu, kas vērsts uz sociālās funkcionēšanas spēju atjaunošanu vai uzlabošanu, lai nodrošinātu sociālā statusa atgūšanu un iekļaušanos sabiedrībā, un ietver sevī pakalpojumus personas dzīvesvietā un sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā vai dzīvesvietā vai sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā²³. Tādējādi, sociālo pakalpojumu sniedzējam ir jānodrošina ikviena klienta izvērtēšana, lai nodrošinātu viņa individuālajām vajadzībām atbilstošu sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu.²⁴

Saskaņā ar filiāles “Jelgava” darbinieku sniegto skaidrojumu, klientu spēju un prasmju izvērtēšana notiek vienu reizi gadā, ko veic starpprofesionāļu komanda, tai skaitā psihiatrs, psihologs, sociālais darbinieks, sociālais aprūpētājs. Katram klientam ir izveidota klienta lieta un klientu individuālajos aprūpes/sociālās rehabilitācijas plānos tiek definēti sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas mērķi un uzdevumi.

Vizītes laikā izlases veidā, pārbaudot filiāles “Jelgava” atsevišķu klientu individuālās sociālās aprūpes/sociālās rehabilitācijas plānus, tika konstatēts, ka tajos esošā informācija par klientu funkcionālo spēju novērtēšanu un sociālās rehabilitācijas plāni tiek aizpildīti formāli. Tika konstatēts arī, ka atsevišķos individuālās sociālās aprūpes/sociālās rehabilitācijas plānos atzīmes par sociālās aprūpes/rehabilitācijas procesa norisi un to rezultātu analīze netika veiktas pēc fakta – vairāku klientu Individuālās sociālās aprūpes/sociālās rehabilitācijas plānos pietrūka klientu paraksti par piekrišanu viņiem noteiktajai sociālajai aprūpei/sociālajai rehabilitācijai.

Papildus, atsevišķu klientu Individuālās sociālās aprūpes/sociālās rehabilitācijas plānos bija definēti vispārīga rakstura uzdevumi, kas izriet no normatīvajā regulējumā noteiktajām vispārējām prasībām attiecībā uz ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās sniegto pakalpojumu klāstu, piemēram – ēdināšana 4 reizes dienā vai higiēnas nodrošināšanu, kas pirmšķietami ļauj secināt, ka konkrētā klienta sociālās aprūpes/sociālās rehabilitācijas plāns netika pārskatīts atbilstoši konkrētā klienta objektīvajam izvērtējumam un individuālajām vajadzībām.

Norādāms, ka izlases veidā, analizējot filiāles “Jelgava” atsevišķu klientu individuālās sociālās aprūpes/sociālās rehabilitācijas plānus, tika secināts, ka visos no tiem ir institūcijas psihiatres G.Žilinskas identiska rakstura ieraksts: *“Turpināt uzsākto terapiju”*. Turklāt, no psihiatres G.Žilinskas puses nekur precīzi nav atrunāts, kādu terapiju ārsts-psihiatrs ir nozīmējis konkrētajam klientam.

Tiesībsargs atkārtoti vērš Jūsu uzmanību, ka Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā sociālās aprūpes pakalpojums tiek definēts kā pasākumu kopums, kas vērsts uz to personu pamatvajadzību apmierināšanu, kurām ir objektīvas grūtības

²³Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 1.pants. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=68488>

²⁴Ministru kabineta 2017.gada 13.jūnija noteikumu Nr.338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” 5.punkts paredz, ka, lai nodrošinātu sociālos pakalpojumus, sociālo pakalpojumu sniedzējs: 1) veic sākotnējo klienta sociālās situācijas novērtēšanu, ja tas atbilst sniegtā sociālā pakalpojuma veidam; 2) nosaka klienta sociālās problēmas, kuras tiks risinātas, izmantojot sociālo pakalpojumu; 3) plāno un dokumentē sociālā pakalpojuma sniegšanas procesu vai atsevišķu sociālo pakalpojumu; 4) izstrādā individuālo sociālās rehabilitācijas vai sociālās aprūpes plānu, kurā ietver:risināmās problēmas definējumu;sociālās rehabilitācijas vai sociālās aprūpes ilgtermiņa un īstermiņa mērķus;sociālās rehabilitācijas vai sociālās aprūpes uzdevumus, veicamos pasākumus, termiņu, sagaidāmo rezultātu un atbildīgo personu; 5) vienojas ar klientu par veicamajiem pasākumiem sociālās problēmas risināšanai vai mazināšanai un nodrošina plānotā sociālā pakalpojuma apjoma izpildi, atspoguļojot sociālā pakalpojuma sniegšanas procesu (piemēram, apmeklējumu un darbību reģistrācija, sarunu protokoli, informācija par veicamajiem uzdevumiem un darbībām); 6) ne retāk kā reizi 12 mēnešos un pēc attiecīgā sociālā pakalpojuma sniegšanas beigām novērtē klienta sociālās situācijas izmaiņas un sasniegtos rezultātus. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/291788-prasibas-socialo-pakalpojumu-sniedzjiem>

aprūpēt sevi vecuma vai funkcionālo traucējumu dēļ, un ietver sevī pakalpojumus personas dzīvesvietā un ilgstošas sociālās aprūpes institūcijās²⁵. Līdz ar to, ņemot vērā institūcijas klientu individuālās vajadzības, kā arī pieejamos resursus, institūcijas administrācijas uzdevums ir pieņemt lēmumus par veicamajām darbībām, lai sasniegtu sociālās aprūpes pakalpojumu sniegšanas mērķi, t.i., nodrošinātu dzīves kvalitātes nepazemināšanos personai, kura vecuma vai funkcionālo traucējumu dēļ to nevar nodrošināt pati saviem spēkiem.

Tādējādi secināms, ka filiāles “Jelgava” klientu individuālajos sociālās aprūpes/rehabilitācijas plānos problēmas, mērķi un uzdevumi nav noteikti atbilstoši klienta individuālajā funkcionālo spēju novērtējumā identificētajām problēmām.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, tiesībsargs rekomendē filiāles “Jelgava” administrācijai nodrošināt normatīvajos aktos noteikto prasību izpildi, papildinot un pilnveidojot individuālo sociālās aprūpes/sociālās rehabilitācijas plānu dokumentēšanu. Klientu lietās ir jānodrošina pakalpojuma sniegšanas procesa dokumentēšanu, klienta kartē un darbu uzskaites dokumentācijā korekti atspoguļojot informāciju par sociālās aprūpes/sociālās rehabilitācijas plānā noteikto aktivitāšu izpildi. Papildus, institūcijas darbiniekiem, atbilstoši viņu profesionālajai kompetencei ir jāsniedz pārskatāmu informāciju par veikto individuālo darbu ar klientu.

Papildus izlases veidā tika izvērtēti 3 Pusceļu mājas klientu individuālie sociālās rehabilitācijas plāni. Izvērtējot sociālās rehabilitācijas plānus tika secināts, ka sociālās rehabilitācijas plāni ir sastādīti, neņemot vērā klientu reālās vajadzības, to mērķi un uzdevumi netiek īstenoti atbilstoši klientu problēmām. Piemēram, klientei, kura 2018.gada februārī ir pabeigusi mācības Sociālās integrācijas valsts aģentūrā un ieguvusi Informācijas ievadīšanas operatora profesiju, kā arī, kurai tika sniegta rekomendācija no Sociālās integrācijas valsts aģentūras atgriezties darba tirgū, sešos individuālajos sociālās rehabilitācijas plānos (sākot ar 2015.gada 4.martu), nemainīgi tika ierakstīti klientes problēmu apraksti, definētie mērķi un uzdevumi. Sarunas laikā Pusceļa mājas sociālā darbiniece nevarēja paskaidrot, kādēļ klientei šo gadu laikā netiek mainīti izvirzītie mērķi un uzdevumi. Tika konstatēts, ka filiāles “Jelgava” sociālā darbiniece nepārzina sociālās rehabilitācijas plānā rakstīto. Konkrētajai klientei kā problēma tika definēta veļas simbolu nozīmes neizprašana. Tika arī secināts, ka vairākiem klientiem ir plānota veļas simbolu apguve ilgstošā laika periodā. Šī problēma gan neatbilst konkrētās klientes līmenim, jo viņa ir apguvusi Informācijas ievadīšanas operatora profesiju. Savukārt, citam klientam vairākus gadus pēc kārtas individuālajā sociālās rehabilitācijas plānā ir nemainīgi definēti mērķi un uzdevumi – mācīt un attīstīt prasmes izņemt naudu no bankomāta un arī attīstīt lasīt un rakstīt prasmes.

Individuālajos rehabilitācijas plānos arī tika konstatēti identiski ieraksti vairākus gadus pēc kārtas, kur tikai mainīti tikai pašu plānu datējumi. Tādējādi tika konstatēts, ka Pusceļu mājas klientu individuālās sociālās rehabilitācijas plāni netiek pārskatīti pēc būtības, kas liek apšaubīt sociālās rehabilitācijas procesa kvalitāti un plāna atbilstību klientu reālajām vajadzībām un spējām. Turklāt, individuālo sociālo rehabilitācijas plānu analīze parāda, ka savā būtībā tie neatspoguļo dinamiku un arī sociālā rehabilitācijas procesa rezultātu analīzi.

Pusceļa mājas dokumentos arī netika konstatēts, ka attiecīgo pašvaldību sociālie dienesti būtu informēti par sociālās rehabilitācijas procesa norisi un sociālās rehabilitācijas plāna izpildi saskaņā ar Valsts sociālās aprūpes centra “Zemgale” 2013.gada 28.marta rīkojumā Nr.1-03/36 noteikto kārtību.

²⁵Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 1.pants. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=68488>

Vēršam Jūsu uzmanību, ka Latvijas Republikas tiesībsarga 2013.gada 15.februāra Ziņojumā par cilvēktiesību nodrošināšanu Valsts sociālās aprūpes centra "Zemgale" filiālē "Jelgava" Nr.1-12/3, kā viena no rekomendācijām filiāles "Jelgava" vadītājam G.Žilinskim, tika norādīta nepieciešamība nodrošināt klientiem piedāvāto rehabilitācijas pasākumu efektivitāti, atbilstošā veidā atspoguļojot procesus klientu dokumentos.²⁶

Pamatojoties uz iepriekš minēto, tiesībsargs aicina filiāles „Jelgava” administrāciju nekavējoši nodrošināt normatīvajos aktos paredzētās prasības attiecībā uz visu institūcijas klientu individuālo sociālās aprūpes/rehabilitācijas plānu dokumentēšanu.

Nodrošināšana ar tehniskajiem palīglīdzekļiem

[6.6] Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas pienākums nodrošināt ikvienam klientam nepieciešamos tehniskos palīglīdzekļus²⁷.

Monitoringa vizītes laikā tika konstatēts, ka filiāles "Jelgava" darbiniekiem nav atbilstošas izpratnes par tehnisko palīglīdzekļu uzskaiti un ar to saistītas dokumentācijas veidošanu un lietošanu.

Sarunas laikā ar institūcijas administrāciju, neviens nevarēja atbildēt uz jautājumu, vai filiālē "Jelgava" ir nozīmēts atbildīgais darbinieks, kas risinātu jautājumus attiecībā uz klientu nodrošināšanu ar tehniskajiem palīglīdzekļiem (būtu atbildīgs par tehnisko palīglīdzekļu apriti, to tehnisko stāvokli un klientu nodrošināšanu ar nepieciešamajiem tehniskajiem palīglīdzekļiem). Tika arī konstatēts, ka institūcijā netiek veikta tehnisko palīglīdzekļu uzskaitē un filiāles "Jelgava" darbinieku rīcībā nav informācijas par precīzu klientu skaitu, kuriem ir kustību, redzes vai dzirdes traucējumi. Turklāt, institūcijā nav arī uzskaites par to, kuri klienti ikdienā lieto brilles un/vai kuriem klientiem būtu nepieciešamas brilles, kā arī kuriem klientiem būtu nepieciešama dzirdes traucējumu kompensēšana.

Tāpat vizītes laikā tika konstatēts, ka filiāles "Jelgava" klientu līgumi ar Tehnisko palīglīdzekļu centru "Vaivari" par izsniegtajiem ratiņkrēsliem ir apkopoti vienā mapē. Vēršam Jūsu uzmanību, ka visiem klientu līgumiem bija beigušies noteiktie termiņi. Izvērtējot minētos dokumentus tika konstatēts, ka 5 klienti, kuriem bija izsniegti ratiņkrēsli, jau ir miruši un viņiem izsniegtie ratiņkrēsli tikuši nodoti lietošanā citiem institūcijas klientiem. Norādāms, ka minēto klientu patapinājuma līgumu ar Tehnisko palīglīdzekļu centru "Vaivari" 3.3.punktā ir atrunāts, ka tehnisko palīglīdzekļu nodošana trešajām personām ir aizliegta un ratiņkrēsli būtu jāatgriež atpakaļ Tehnisko palīglīdzekļu centram "Vaivari".

Pēc aizrādījuma par to, ka filiālei "Jelgava" minētais jautājums būtu steidzami jārisina, institūcijas administrācija sazinājās ar Tehnisko palīglīdzekļu centru "Vaivari", lai vienotos par nepieciešamajām darbībām un situācijas risinājuma veidiem.

Papildus norādāms, ka vizuāli apskatot atsevišķus ratiņkrēslus tika konstatēts, ka tie nav drošai lietošanai atbilstošā tehniskā stāvoklī – trūkst kāju balstu, ir bojāti roku balsti u.tml.

²⁶ Latvijas Republikas tiesībsarga 2013.gada 15.februāra Ziņojums par cilvēktiesību nodrošināšanu Valsts sociālās aprūpes centra "Zemgale" filiālē "Jelgava" Nr.1-12/3, 10.lp

²⁷ Ministru kabineta 2017.gada 13.jūnija noteikumu Nr.338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” 56.4.punkts

Tehniskie palīglīdzekļi filiālē "Jelgava" 2018.gada 7.jūnijā

Vizītes dienā tika novērots, ka viens no 1.nodaļas klientiem ar smagiem kustību traucējumiem (personai ir spastiska tetraparēze) pārvietojas ar paštaisītu zemu pārvietošanās soliņu, kurš ir uz ritenīšiem un bez bremzēm. Lai arī šāds modificēta veida soliņš ļauj konkrētajam klientam patstāvīgi pārvietoties institūcijas gaitēnos, norādams, ka tas nav atbilstošā drošības stāvoklī un nav uzskatāms par klienta individuālām vajadzībām piemērotu tehnisko palīglīdzekli.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, tika konstatēts, ka filiāles "Jelgava" klientiem nav nodrošināti individuālajām vajadzībām atbilstoši tehniskie palīglīdzekļi. Savukārt, tie tehniskie palīglīdzekļi, kuri tiek izmantoti, nevar tikt uzskatīti par drošai lietošanai esošiem un atbilstošā tehniskā stāvoklī.

Ņemot vērā minēto, tiesībsargs aicina filiāles „Jelgava” administrāciju nekavējoši nodrošināt klientus ar viņu vajadzībām atbilstošiem un drošiem tehniskajiem palīglīdzekļiem, tādējādi ievērojot normatīvajā regulējumā paredzēto prasību izpildi.

7. Pusceļa māja

[7.1] Kā jau iepriekš ziņojumā norādīts, filiāles “Jelgava” ēkas 3.stāvā ir izvietota Pusceļa māja. ERAF projekta „Sociālo pakalpojumu infrastruktūras un pakalpojumu attīstīšana klientu rehabilitācijai, integrācijai sabiedrībā un darba tirgū Zemgales reģionā” ietvaros 2007.gadā uz sociālās aprūpes centra „Jelgava” bāzes tika radīta pusceļa māja.

Pusceļa mājā plānotais vietu skaits pakalpojuma saņemšanai – 20 klientu vietas. Vienā istabā vidēji dzīvo 2-3 klienti. Istabas ir labi aprīkotas, tīras un sakoptas ar TV.

Monitoringa vizītes dienā 2018.gada 7.jūnijā Pusceļa mājā pakalpojumu saņēma 17 klienti, ņemot vērā speciālistu izvērtējuma rezultātus.

Institūcijas Pusceļa mājā ir ļoti labi aprīkota virtuve, veļas istaba, atpūtas istaba ar TV un ērtiem krēsliem, mācību telpa ar labu aprīkojumu. Dušas un tualetes telpas ir tīras un labi aprīkotas. Ir arī atsevišķa tualete klientiem ar kustību traucējumiem.

Vienlaikus norādāms, ka Pusceļa mājas klientu istabas, to vizuālais izskats, noformējums un mēbeles tajās ir glītākas un jaunākas, nekā visās pārējās filiāles “Jelgava” nodaļās.

[7.2] Izvērtējot filiāles “Jelgava” Pusceļa mājā apstiprināto dienas režīmu secināms, ka, līdztekus paredzētajām nodarbībām, dzīves prasmju apmācības progām un brīvā laika pavadīšanai, klientiem trīs reizes dienā ir paredzēta “medikamentu lietošana” (no plkst. 9.00 – 9.20, no plkst.12.30 – 12.50 un no plkst.21.00 – 21.10).

Norādāms, ka atbilstoši normatīvajā regulējumā paredzētajiem principiem²⁸, institūcijas klientiem, kas saņem pakalpojumus Pusceļa mājā, ir jānodrošina patstāvīgai dzīvei sabiedrībā nepieciešamo iemaņu un dzīves prasmju apgūšana.

Vizītes dienā, ilgstoši uzturoties filiālē “Jelgava”, tika konstatēts, ka lielākā daļa Pusceļa mājas klientu savu laiku pavadīja nevis apmeklējot dienas režīmā plānotās nodarbības vai arī aktivitātes, bet gan bezmērķīgi klejojot pa filiāles telpām un teritoriju. Turklāt, sarunās Pusceļa mājas klienti atklāti norādīja, ka nav gatavi patstāvīgai dzīvei ārpus institūcijas sienām, baidoties, ka nespēs paši sevi aprūpēt un arī izdzīvot bez institūcijas darbinieku uzraudzības.

Sarunā ar Pusceļa mājas vadītāju A.Grāveri tika noskaidrots, ka filiālē “Jelgava” ir klienti, kuri neatkarīgi no starpprofesionāļu komandas izvērtējuma nevēlas saņemt pakalpojumus Pusceļa mājā, tādējādi nemaz nevēloties uzsākt patstāvīgu dzīvi sabiedrībā.

Izvērtējot salīdzinošo tabulu par filiāles “Jelgava” Pusceļa mājas klientu kustību pa gadiem tika konstatēts, ka, piemēram, 2016.gadā Pusceļa mājā bija iestājušies 5 jauni klienti, uz Grupu māju (dzīvokli) pārgāja 3 klienti, neviens no Pusceļa mājas klientiem nav pārcēlies uz patstāvīgu dzīvi pašvaldībā, bet 2 klienti ir atgriezušies atpakaļ uz filiāli “Jelgava”, lai atkal turpinātu saņemt institucionālo aprūpi. Savukārt, analizējot statistikas datus par Pusceļa mājas klientu kustību 2017.gadā secināms, ka statistika ir vēl bēdīgāka, jo 2017.gadā neviens no esošajiem Pusceļa mājas klientiem nav nedz pārgājis uz Grupu māju (dzīvokli), nedz arī pārcēlies uz patstāvīgu dzīvi pašvaldībā.

²⁸ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 1.panta 27.punkts noteic, ka pusceļa māja ir sociālās rehabilitācijas institūcija vai ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas struktūrvienība, kurā personām ar funkcionāliem traucējumiem nodrošina sociālo rehabilitāciju, patstāvīgai dzīvei nepieciešamo pašaprūpes iemaņu un dzīves prasmju apgūšanu vai nostiprināšanu

Papildus, Pusceļa mājas vadītāja A.Grāvere norādīja, ka Pusceļa mājā jau ilgstoši (sešus gadus) pakalpojumus saņem kāds klients, kurš nevēlas mainīt sniegto pakalpojumu Pusceļa mājā un nav gatavs pārcelties uz patstāvīgu dzīvi pašvaldībā.

Iepriekš minētais ļauj secināt, ka objektīvi filiāles “Jelgava” Pusceļa mājas klienti nesaņem paredzēto pakalpojumu pilnā apjomā, jo vairāku gadu laikā tā arī nav apguvuši nepieciešamās iemaņas un dzīves prasmes, lai tiktu pilnvērtīgi sagatavoti patstāvīgai dzīvei sabiedrībā.

Sarunas laikā ar Pusceļa mājas vadītāju A.Grāveri tika arī konstatēts, ka filiāles “Jelgava” atbildīgie darbinieki nepārzina Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā noteiktos principus attiecībā uz pašvaldību sociālo dienestu pienākumiem, risinot jautājumus par ilgstošo sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju klientu tiesību nodrošināšanu (piemēram, par pašvaldības pienākumu par personas izmitināšanu attiecīgās pašvaldības teritorijā, ja personai tiek pārtraukta pakalpojuma sniegšana ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā u.tml.).

Pamatojoties uz iepriekš minēto, tiesībsargs nav guvis pārliecību, ka filiāles “Jelgava” Pusceļa mājas klientiem tiek nodrošināts viņu objektīvajām vajadzībām un spējām atbilstošs pakalpojums, lai veicinātu minēto klientu pilnvērtīgu atgriešanu patstāvīgajā dzīvē sabiedrībā.

Tadējādi tiesībsargs aicina institūcijas administrāciju izvērtēt (t.sk. veikt nepieciešamās darbības) filiāles “Jelgava” Pusceļa mājā sniegto pakalpojumu atbilstību normatīvajos aktos noteiktajām prasībām un tajos noteikto mērķu, proti – patstāvīgai dzīvei nepieciešamo pašaprūpes iemaņu un dzīves prasmju nostiprināšana, sasniegšanai.

8. Institūcijas klientu emocionālā labsajūta

Monitoringa vizītes laikā tika secināts, ka kopumā filiāles “Jelgava” klientiem emocionālā labsajūta netiek nodrošināta atbilstošā līmenī.

Filiālē “Jelgava” novēroto klientu emocionālā labsajūta ir bijusi dažāda. Visi klienti labprāt iesaistījās sarunās un arī dalījās savos dzīves stāstos. Vairāki klienti norādīja, ka viņiem ir neitrālās attiecības ar saviem istabas biedriem un nav izveidojuši arī tuvākas un draudzīgākas attiecības ar citiem institūcijas klientiem.

Interviju laikā klienti norādīja, ka viņus neinteresē apkārtējie cilvēki un savu dzīvi institūcijā viņi uztver kā nolemtību, jo nav citu iespēju. Klienti netic, ka dzīvojot institūcijā viņi varētu kaut ko mainīt savā dzīvē. Savu dzīvi filiālē “Jelgava” klienti raksturoja kā vienmuļu, paredzamu un neinteresantu. Klienti uzsvēra, ka institūcijā ir garlaicīgi un viņi nevar atrast sev atbilstošu nodarbi.

Sarunas laikā viens no klientiem norādīja, ka viena no filiāles “Jelgava” darbiniecēm uz viņu un citiem nodaļas klientiem klieudz, tādēļ viņš jūtas slikti un ir nomākts. Klients arī informēja, ka par minēto jautājumu ir mēģinājis sazināties ar vienu no nevalstiskajām organizācijām, tomēr situācija nav mainījusies.

Vēršam Jūsu uzmanību, ka sarunas laikā klienti par minētajiem jautājumiem mēģināja dalīties tādā veidā, lai institūcijas darbinieki to nevarētu pamanīt. Piemēram, viens no klientiem informēja, ka savu sūdzību iemeta “sūdzību kastītē”, bet atbilde no administrācijas tā arī nav sagaidīta. Savukārt, iepazīstoties ar Sūdzību reģistrācijas žurnāla ierakstiem, Tiesībsarga biroja darbinieki konstatēja, ka konkrētā sūdzība nav reģistrēta.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, ir konstatēts, ka filiāles “Jelgava” klientiem netiek nodrošināta emocionālā labsajūta un klientu emocionālais stāvoklis netiek analizēts un arī ņemts vērā. Papildus norādāms, ka institūcijā konstatētais nodarbinātības aktivitāšu trūkums tiešā veidā negatīvi ietekmē klientu emocionālo labsajūtu.

Ņemot vērā minēto, tiesībsargs aicina filiāles “Jelgava” administrāciju sekot līdzi klientu emocionālās labsajūtas aspektiem, regulāri veicot anonīma rakstura aptaujas par klientu apmierinātību ar institūcijā sniegtajiem pakalpojumiem, tādējādi ne tikai uzlabojot institūcijas kopējo mikroklimatu, bet arī savlaicīgi novēršot iespējamo konfliktsituāciju rašanos.

9. Institūcijas klientu seksuāli-reproduktīvā veselība

Monitoringa vizītes laikā tika konstatēts, ka filiāles “Jelgava” klienti savā starpā veido seksuālas attiecības un arī pāru attiecības. Institūcijā nav paredzēti plānveida seksuālās izglītības pasākumi, kā arī nav nozīmēts konkrēts darbinieks, kurš veidotu klientu vidū izpratni par seksualitāti, attiecību veidošanu, grūtniecību, seksuāli transmisīvām slimībām, seksuālo vardarbību u.tml. jautājumiem.

Filiāles “Jelgava” veselības aprūpes sektora vadītāja informēja, ka medicīnas māsas ir veikušas pārrunas ar klientiem par seksuāli reproduktīvo veselību kopumā, tomēr klientiem nav nodrošināta iespēja pastāvīgi dzīvot kopdzīvi.

Vizītes laikā tika konstatēts, ka filiālē “Jelgava” ir iekārtota speciāla telpa klientu intīmajām attiecībām. Savukārt, lai nokļūtu uz intīmo attiecību telpu klientiem ir nepieciešams atslēgt rezerves trepju telpu, jānokāpj uz pirmo stāvu un jāatslēdz telpa ar uzrakstu “Dušas telpa”. Minētajā telpā atrodas duša, kurai blakus ir ievietota šaura masāžas kušete un naktsskapītis. Savukārt, pati telpa izskatās vizuāli nepievilcīga un tās iekārtojums acīmredzami neatbilst paredzētai funkcijai. Filiālē nodrošinātā telpa intīmajām attiecībām ir uzskatāma par nepiemērotu un cilvēku cieņu pazemojoša.

Telpa klientu intīmajām attiecībām filiālē “Jelgava” 2018.gada 7.jūnijā

Norādāms, ka atslēga no šīs telpas atrodas vienā no institūcijas aprūpētāju posteņiem, kurā vienmēr atrodas darbinieki un klienti. Tādējādi fakts, ka klienti vēlas doties uz intīmo attiecību telpu tiek publiskots vairākiem cilvēkiem (gan klientiem, gan arī institūcijas darbiniekiem). Turklāt, institūcijā ir iekārtots arī intīmās telpas apmeklētāju žurnāls. Kontracepcijas līdzekļus ir jānodrošina klientiem pašiem, attiecīgi par saviem finanšu līdzekļiem.

Sarunas laikā institūcijas darbinieki norādīja, ka klienti nelabprāt apmeklē minēto telpu un daudz labprātāk savas seksuālās attiecības veido tuvējā mežā. Turklāt, institūcijas darbinieki šādu klientu seksualitātes apmierināšanu ārējā vidē atbalsta un uzskata par normālu uzvedību, nemācot robežas un sabiedrībā pieņemamu uzvedību. Akcentējams, ka līdzīgas situācijas provocē iespējamību, ka personas ar garīga rakstura traucējumiem iemācās sociāli nepieņemamu uzvedību un šādu uzvedības modeli var pārnest arī uz citām sabiedriskajām vietām.

Pamatojoties uz iepriekš minēto konstatējams, ka filiāles “Jelgava” klientiem netiek nodrošināts pilnvērtīgs izglītojošs darbs attiecībā uz seksuāli reproduktīvās veselības jautājumiem un ar tiem saistīto problemātiku. Turklāt, klientu aprūpē iesaistītie institūcijas darbinieki neuzskata par nepieciešamu organizēt izskaidrojošas pārrunas ar klientiem par sociāli pieņemamu un nepieņemamu uzvedību sabiedrībā, veidojot savstarpējās attiecības. Ņemot vērā minēto, tiesībsargs aicina filiāles “Jelgava” administrāciju sadarbībā ar medicīnas darbiniekiem regulāri ar klientiem veikt izglītojošo darbu par seksuāli reproduktīvo veselību.

10. Tiesībsarga secinājumi un rekomendācijas

Atbilstoši Tiesībsarga likuma 15.panta otrajā daļā noteiktajam, tiesībsargam ir tiesības sniegt Latvijas Republikas Saeimai, tās komisijām, Valsts prezidentam, Ministru kabinetam, valsts pārvaldes iestādēm un starptautiskajām organizācijām ziņojumus par atsevišķiem jautājumiem. Ņemot vērā minēto, turpmāk tiek sniegtas rekomendācijas cilvēktiesību īstenošanai filiālei „Jelgava”, norādot konkrētus jautājumus, kuriem nepieciešams pievērst īpašu uzmanību gan filiāles „Jelgava” administrācijai, Valsts sociālās aprūpes centra “Zemgale” administrācijai, gan tās darbu kontrolējošai un uzraugošai institūcijai Latvijas Republikas Labklājības ministrijai:

Attiecībā uz vispārējiem sadzīves apstākļiem institūcijā:

1. Nekavējoši nodrošināt klientu ieteikumu un ziņojumu kastītes regulāru pārbaudi (vismaz vienu reizi divās dienās), tādējādi savlaicīgi novēršot iespējamās konfliktsituācijas un klientu tiesību pārkāpumus institūcijā (skat. [2.2] sadaļu).
2. Rast iespēju nodrošināt institūcijas klientiem istabās maksimālu komforta līmeni (skat. [2.3] sadaļu).
3. Nodrošināt normatīvajos aktos noteikto prasību ievērošanu, attiecībā uz vienu koplietošanas sanitāro telpu uz 20 klientiem (skat. [2.4] sadaļu).
4. Nekavējoši nodrošināt higiēnas un mazgāšanas līdzekļu pieejamību ikvienam institūcijas klientam (skat. [2.5] sadaļu).
5. Nekavējoši organizēt institūcijas klientiem nodarbības, kā arī regulāru informēšanu par personīgās higiēnas līdzekļu izmantošanas aspektiem (skat. [2.5.1] sadaļu).

6. Nodrošināt institūcijas klientiem ēdienreizēm piemērotus traukus, galda kultūrai atbilstošus galda piederumus, kā arī organizēt klientiem institūcijas darbinieku atbalstu ēdināšanas laikā (skat. [2.6] sadaļu).
7. Nekavējoši nodrošināt darbinieku atbalstu, lai visi klienti dienas laikā saņemtu sev nepieciešamo dzeramā ūdens daudzumu (skat. [2.7] sadaļu).
8. Nodrošināt institūcijas telpās dabīgo vai mehānisko ventilāciju (skat. [2.8] sadaļu).
9. Izvērtēt institūcijā esošo darbinieku skaitu un kompetenču sadalījumu, kas būtu atbilstošs esošo klientu skaitam un viņu objektīvajām vajadzībām nepieciešamo sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu nodrošināšanai ilgtermiņā (skat. [2.9] sadaļu).

Attiecībā uz spīdzināšanas un citādas cietsirdīgas vai cieņu pazemojošas izturēšanās aizliegumu:

1. Izvērtēt institūcijā esošo vispārpieņemto praksi, attiecībā uz klientu izolāciju uz laiku līdz 24 stundām, kā arī izolācijas telpu iekšējo iekārtojumu un funkcionalitāti (skat. [3.1] sadaļu).
2. Nekavējoši pārtraukt institūcijā vispārpieņemto praksi, attiecībā uz pozicionēšanas līdzekļu izmantošanu klientu fiksācijai, šādā veidā risinot trūkstošā aprūpes personāla problēmjaucājumu (skat. [3.2] sadaļu).

Attiecībā uz klientu tiesību uz brīvību iespējamiem ierobežojumiem:

1. Izvērtēt institūcijā esošo vispārpieņemto praksi, attiecībā uz dažādu klientu grupu pārvietošanās iespēju ierobežošanu institūcijas telpās un arī ārpus tām (skat. [4.2] sadaļu).

Attiecībā uz privātās dzīves neaizskaramību:

1. Nekavējoši nodrošināt klientu privātās dzīves neaizskaramības principa ievērošanu saskaņā ar normatīvajā regulējumā un vispārējos cilvēktiesību standartos noteiktajām prasībām (skat. [5.1] sadaļu).
2. Sniegt institūcijas klientiem nepieciešamo atbalstu, lai klienti individualizētu savas istabas un iekārtotu tās mājīgi, maksimāli tuvinot ģimeniskai videi (skat. [5.2] sadaļu).
3. Nodrošināt normatīvajos aktos noteiktās prasības attiecībā uz institūcijas klientu dzimumam, augumam, gadalaikam un individuālajām vajadzībām piemērotu apģērbu un apaviem individuālai lietošanai (skat. [5.3] sadaļu).
4. Nodrošināt klientu apģērba individuālu marķēšanu, tādējādi nodrošinot klientu tiesības uz privātumu un individuālu sava apģērba lietošanu.

Attiecībā uz sociālo aprūpi un sociālo rehabilitāciju:

1. Nodrošināt regulāras nodarbības klientiem, kā arī saturīga laika pavadīšanas iespējas, atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām prasībām. (skat. [6.1], [6.2] un [6.3] sadaļu).
2. Nodrošināt visiem klientiem regulāras pastaigas svaigā gaisā, papildus motivējot klientu dalību institūcijā notiekošajās aktivitātēs (skat. [6.4] sadaļu).
3. Atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajam, nodrošināt korektu individuālās sociālās aprūpes/rehabilitācijas plānu dokumentēšanu, atbilstoši klientu

individuālajā funkcionālo spēju novērtējumā identificētajām problēmām (skat. [6.5] sadaļu).

4. Nekavējoši nodrošināt normatīvajos aktos noteiktās prasības attiecībā uz institūcijas klientiem nepieciešamajiem tehniskajiem palīglīdzekļiem un to drošumu (skat. [6.6] sadaļu).
5. Izvērtēt Pusceļa mājā sniegto pakalpojumu atbilstību normatīvajos aktos noteiktajām prasībām (skat. [7] sadaļu).
6. Sekot līdzi klientu emocionālās labsajūtas aspektiem, regulāri veicot anonīma rakstura aptaujas par klientu apmierinātību ar institūcijā sniegtajiem pakalpojumiem (skat. [8] sadaļu).
7. Regulāri ar klientiem veikt izglītojošo darbu par seksuāli reproduktīvo veselību un vispārpieņemtajiem uzvedības standartiem sabiedrībā (skat. [9] sadaļu).

Aicinu iepazīties ar sniegtajām rekomendācijām, kā arī veikt nepieciešamās darbības cilvēktiesību ievērošanas nodrošināšanai filiāle "Jelgava", informējot tiesībsargu par rekomendāciju izpildi un par plānotajām aktivitātēm to izpildei (t.sk. norādot konkrētu laika periodu, kurā plānots izpildīt sniegtās rekomendācijas un realizēt ieplānotās aktivitātes rekomendāciju izpildei) **līdz 2018.gada 1.decembrim**.

Pateicos par vizītes laikā sniegto informāciju un sadarbību ar Tiesībsarga biroja pārstāvjiem.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons